

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

ANA KMET

REKONSTRUKTIVNA ANALIZA ŽIVLJENJSKE ZGODBE

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI

PEDAGOŠKA FAKULTETA

ŠTUDIJSKI PROGRAM: SOCIALNA PEDAGOGIKA

Študentka: ANA KMET

Mentorica: dr. ALENKA KOBOLT

REKONSTRUKTIVNA ANALIZA ŽIVLJENJSKE ZGODBE

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2013

POVZETEK

V teoretičnem delu diplomske naloge se osredotočam predvsem na alkoholizem, ki je vrsta odvisnosti, do katere lahko pride zaradi različnih vzrokov. K temu lahko prispeva dednost, posameznikova osebnost, pretekle življenjske razmere in izkušnje, družba, v kateri je alkohol čedalje bolj dostopen. Skratka, vzrokov je veliko in ne gre jih iskati samo v posamezniku ali v družbi, temveč v obojem. Z odvisnostjo se pojavijo različne psihične in telesne težave. Nekatere so lahko celo neozdravljive, odvisno od tega, koliko časa je bila oseba zasvojena in kdaj je pričela z zdravljenjem. Vzporedno z odvisnostjo se spremeni tudi posameznikova osebnost in stil življenja. Zasvojena oseba rabi obrambne mehanizme, s katerimi skuša okolico prepričati v nasprotno. V empiričnem delu predstavljam rekonstruktivno analizo življenjske zgodbe, s pomočjo katere sem skušala ugotoviti, zakaj sogovorec, ki se je osemkrat zdravil zaradi odvisnosti od alkohola, se vsakič znova zateka k alkoholu. Analizirala sem njegove odnose z družino in varovalne dejavnike ter dejavnike tveganja, ki so trenutno prisotni v njegovem življenju. Zanimalo me je tudi kako rešuje življenjske težave in kakšne odnose vzpostavlja do nasprotnega spola.

Ključne besede: alkoholizem, vzroki za alkoholizem, znaki odvisnosti, alkoholikova osebnost, obrambni mehanizmi.

SUMMARY

In the theoretical part of the thesis I focused on the problem of alcoholism which is a form of addiction that could be caused by various causes. Causes that could lead to this are heritability, someone's personality, experiences and living conditions from the past, society where alcohol is every day more accessible. Therefore, there are a lot of potential causes which could be found, both, in a person and in a society. Different mental and physical problems could arise with addiction. Some of those can be incurable, depending on how long the person is addicted and when the person starts the therapy. Along with the addiction also the personality and life style are changing. An addict needs defense mechanisms which would help him to convince the society of the opposite. In the empirical part of the thesis I presented a reconstructive analysis of a life story. I tried to find out why the interviewee, who was treated eight times from alcohol addiction, has every time returned back to alcohol. I have analyzed his relations with his family and protective factors as well as risk factors that are present in his life. I was interested also in the solvation of his everyday problems and in the relations maintained with the opposite sex.

Key words: alcoholism, causes for alcoholism, signs of addiction, alcoholic's personality, defensive mechanisms.

KAZALO

I. Uvod.....	1
II. Teoretični del.....	1
1 Kaj je alkoholizem.....	1
2 Vzroki za alkoholizem.....	3
2.1 Teorije o nastanku alkoholizma.....	3
3 Razumevanje vzrokov alkoholizma.....	4
4 Tesnoba kot možni temeljni vzrok nastanka alkoholizma.....	5
5 Toleranca do alkohola.....	6
6 Zasvojenost od alkohola - psihična in telesna.....	6
7 Abstinenčni sindrom (odtegnitveno stanje).....	7
8 Telesni zapleti pri alkoholizmu.....	8
8.1 Okvare požiralnika.....	8
8.2 Okvare želodca.....	8
8.3 Okvara jeter – jetrna ciroza.....	9
8.4 Alkoholno vnetje živcev.....	9
8.5 Atrofija velikih možganov.....	9
9 Duševni zapleti pri alkoholizmu.....	10
9.1 Alkoholni bledež (delirium tremens).....	10
9.2 Alkoholna halucinoza.....	10
9.3 Patološka pijanost.....	10
9.4 Depresija in tesnoba.....	10
9.5 Alkoholizem in epilepsija (božjast).....	11
9.6 Alkoholna demenca.....	11
10 Razvrstitev posameznikovega odnosa do alkohola v skupine.....	12

11 Alkoholikova osebnost.....	13
11.1 Osebnostne poteze alkoholikov	14
12 Alkoholikov obrambni sistem	15
13 Načina možnih odvisnosti od alkohola	16
13.1 Odvisnost kot umik od pravega odnosa in hkrati kot nadomestek za ta odnos	16
13.2 Odvisnost kot psevdoreligiozni obred	18
14 Alkoholizem in kompulzivno ponavljanje	18
14.1 Mehanizem kompulzivnega ponavljanja	18
III. Empirični del	20
15 Opredelitev problema	20
15.1 Namen in cilji	20
15.2 Raziskovalna metoda in vprašanja	21
16 Rezultati	22
16.1 Rekonstruktivna analiza življenjske zgodbe	22
17 Odgovori na raziskovalna vprašanja	43
17.1 Interpretacija tabele	44
IV. Sklepne misli.....	48
15 Literatura	50

KAZALO TABELE

Tabela 17.1 Odgovori na raziskovalna vprašanja	43
--	----

I. UVOD

V diplomskem delu sem se odločila za uporabo pristopa rekonstruktivne analize življenjske zgodbe. V teoretičnem delu se bom navezala na teorijo o razvoju odvisnosti od psihoaktivnih snovi, ki proučuje vzroke in dejavnike v razvoju te odvisnosti. »K razvoju odvisnosti od psihoaktivnih snovi in njenemu vztrajanju prispeva veliko različnih osebnostnih, psihodinamičnih, kognitivnih, genetskih, vzgojnih, družbenih, (sub)kulturnih in navsezadnje tudi bioloških dejavnikov.« (Koob & Le Moal, 2010; Winters idr., 2007, v Dular, 2012, str. 252) Dejavnike tveganja v grobem delimo na tri velike skupine (Archambault, 1992, v Dular, 2012, str. 252): biološki dejavniki tveganja, psihološki in socialnokulturni dejavniki tveganja. V začetku naloge se bom navezala na teorijo o alkoholizmu, in na razumevanje vzrokov zasvojenosti. V nadaljevanju bom pozornost posvetila tesnobi, kot možnemu vzroku za razvoj odvisnosti, telesnim in psihičnim znakom zasvojenosti, osebnosti alkoholika in obrambnim mehanizmom, ki se ob tem pojavljajo. Ob koncu bom predstavila še dve možni obliki zasvojenosti, to sta odvisnost kot umik od pravega odnosa in hkrati kot nadomestek za ta odnos ter odvisnost kot psvedo-religiozni obred. Prikazala bom tudi mehanizem kompulzivnega ponavljanja.

V empiričnem delu bom uporabila kvalitativno raziskovalno metodo rekonstruktivne analize življenjske zgodbe. Metodo med drugimi uporabljajo tudi Nolke, E. (1999), Schutze, Y. (1987), in Oevermann, U. (1986).

Za sodelovanje v narativnem pogovoru je privolila oseba s težjimi življenjskimi težavami (odvisnost od alkohola, večkratne hospitalizacije v psihiatrični bolnišnici).

II. TEORETIČNI DEL

1 KAJ JE ALKOHOLIZEM

Enkratno uživanje alkoholnih pijač lahko privede do hudih sprememb v obnašanju, torej do časovno omejene psihične motnje. V tem primeru govorimo o akutni pijanosti, o alkoholni intoksikaciji, o pijanosti. Že med akutnim pijanstvom se lahko pojavijo tudi hujše psihične motnje, ki lahko ogrožajo tudi pijanega človeka in njegovo okolico

(Hudolin in Rugelj, 1971, str. 15). Hudolin (1987, str. 49) poudarja, da ni vsako pitje alkoholnih pijač že alkoholizem. Ob tem doda še, da vsako akutno pitje s seboj prinaša posledice, vendar se ne more v vsakem primeru akutnega pitja govoriti o alkoholizmu.

Hudolin in Rugelj, (1971, str. 15) trdita, da če kdo začne uživati alkoholne pijače redno in čezmerno, če pije alkoholne pijače in postane od alkohola odvisen ali izgubi možnost kontrole nad količino zaužitega alkohola oziroma če izgubi sposobnost za abstinenco, čeprav za samo en dan, tedaj govorimo o alkoholizmu. Navadno se alkoholna bolezen omenja kot kronični alkoholizem, čeprav to ni potrebno, ker ne gre za akutni alkoholizem. V nadaljnjem poteku alkoholizma pride pri alkoholiku do vedenjskih motenj, družinskih težav, do okvare notranjih organov, splošne okvare zdravja, do ekonomskih in drugih socialnih težav in v končni fazi do smrti. Vse te posledice alkoholizma se razvijejo različno hitro, kar je odvisno od mnogih raznovrstnih dejavnikov. Tako na primer človeka, ki je majhen in telesno šibkejši, če pije na tešče in hitro, alkohol veliko prej ošibi kakor človeka, ki je telesno močnejši. Že v petih letih trajnega in čezmernega uživanja alkohola se lahko razvijejo hude zdravstvene težave, ki jih bom s pomočjo strokovne literature natančneje, opredelila v nadaljevanju diplomskega dela. Može (2007, str. 23-24) govori o *sindromu odvisnosti od alkohola (SOA)*. »Pri SOA torej govorimo o skupku bolezenskih znakov, ki označujejo odvisnost od alkohola, pri čemer sploh ni nujno, da so vsi znaki vedno prisotni ali pa enako jasno izraženi«. M. Rus –Makovec (1994, str. 65-66) meni, da o odvisnosti alkohola govorimo takrat, kadar se pojavi sindrom odvisnosti od alkohola. Prav tam avtorica nadaljuje, da diagnozo odvisnosti lahko postavimo takrat, ko so najmanj tri od v nadaljevanju omenjenih značilnosti prisotne v zadnjih dvanajstih mesecih. Značilnosti so naslednje (Rus - Makovec, 1994, str. 65-66): človek si zelo močno želi alkohola, ob tem se zaveda, da ima težave pri nadzorovanju zaužitih količin. Alkohol uživa zato, da poteši odtegnitvene simptome – ob tem se zaveda, da je to učinkovito. Prisotni so znaki abstinence krize in povečane tolerance (kar pomeni, da mora človek za isti učinek zaužiti vedno večje količine alkohola). Oseba začne piti vedno na istem kraju, ob istem času, na enak način ipd. Zaradi pitja začne zanemarjati druge obveznosti in dolžnosti. Posameznik alkohol uživa, čeprav so škodljive posledice očitne. Bradshaw je kot

sistemski teoretik in terapevt povzel bistvo odvisnosti kot »*motnjo, navzočo pri posamezniku s patološkim odnosom do izkušenj, vzorcev vedenja, ki spremljajo razpoloženje, se stalno ponavljajo in imajo negativne in za življenje škodljive posledice*« (Bradshaw, 1988, str. 129, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 284).

2 VZROKI ZA ALKOHOLIZEM

2.1 Teorije o nastanku alkoholizma

Hudolin (1977), Kissin in Begleiter (1971) v Rugelj (2000, str. 139) navajata več teorij o nastanku alkoholizma.

Biološke teorije govorijo, da se deduje poseben tip presnove, ki sekundarno sproži alkoholizem. V prid tej teoriji govori dejstvo, da ima 80 % alkoholikov v ožjem sorodstvu alkoholike. Proti njej pa dejstvo, da zgoraj omenjeni tip presnove še ni dokazan; kjer je več alkoholikov v eni družini, je prav tako lahko posledica vzgoje, mladosti, preživete v družini, kjer se pojavlja alkoholizem, ne pa dednosti. Prijatelj (1992, str. 15) pri tej teoriji navaja še možgansko motnjo, zaradi katere naj bi prišlo do alkoholizma. Archambault (1992, v Dular, 2012, str. 252) med biološke dejavnike tveganja za razvoj odvisnosti od psihoaktivnih snovi, poleg omenjenega, našteva še hormonsko neuravnovešenost, bolezni, medicinsko povezane težave in razne psihiatrične težave.

Psihološke teorije med vzroke za nastanek odvisnosti naštevajo nevroze, osebnostno nezrelost, psihopatije itn. Zaradi stresnih situacij postane človek nesproščen, napet. Da bi te občutke omilil, prične s pitjem alkoholnih pijač. Nekateri menijo, da so glavni vzrok za uživanje alkohola občutki pretirano dobrega razpoloženja in počutja. Archambault (1992, v Dular, 2012, str. 253) pri psiholoških dejavnikih tveganja dodaja emocionalno labilnost, negativno samopodobo, obrambne mehanizme, predsodke, slabe sposobnosti odločanja in socialno nespretnost.

Socialno-kulturne teorije navajajo vzroke za alkoholizem tako v človeku kot v njegovem socialnem okolju. Omenjeni vzroki se med seboj prepletajo. Veliko vlogo imajo navade, vzorci določenih družbenih skupin, družbe, v katerih vsi pijejo. Prijatelj

(1992, str. 15) pri socialno-kulturnih dejavnikih navaja še, da je alkoholizem povezan z verskimi rituali, poklicem, starostnim obdobjem (pri starejših je razvoj alkoholizma lahko povezan z izgubo partnerja), ekonomskimi dejavniki (cenovna dostopnost alkohola) in pa s simptomatiko, ki se veže na duševne motnje.

M. Rus - Makovec (1994, str. 66) opozarja, da sicer obstajajo različne teorije odvisnosti, vendar je potrebno upoštevati, da ob relativno podobni izpostavitvi alkoholu nekateri postanejo odvisni, spet drugi pa ne. Na tem mestu poudari, da imajo vse teorije skupno to, da so ljudje z *»močnejšo voljo«* bolje opremljeni za boj z odvisnostjo. Torej tisti, ki so pripravljene vztrajati in se boriti, imajo boljši potencial za ozdravitev.

3 RAZUMEVANJE VZROKOV ALKOHOLIZMA

Rugelj (2000, str. 144) poudarja: *»Vzroki za nastanek zasvojenosti od alkohola so v obojem, v okolju (ki slehernemu človeku ponuja alkohol in mu omogoča izkustvo alkoholne omame) in v osebnosti posameznika, ki je neredko v svojem življenju tako razklan, da mora zbežati, saj še zdaleč ni poskrbljeno za ustrezno pomoč ljudem v stiski. In ker mu je okolje že nekoč prej omogočilo spoznanje, da se človek zlahka reši stiske z alkoholnim opojem, si bo najprej izbral ta način bega«*. Hkrati navede še nekatere značilnosti v življenjski zgodovini tistih, ki postanejo alkoholiki. Ljudje z večjimi in dolgotrajnejšimi čustvenimi stiskami prej postanejo alkoholiki kot pa ljudje, ki ne preživljajo hujših čustvenih kriz. Ob tem avtor poudarja, da mnogi ljudje, ki so v življenju veliko prestali, niso postali alkoholiki, čeprav jim izkustvo alkoholne omame ni bilo tuje. Med zdravljenimi alkoholiki se kmalu po streznitvi in vključitvi v program razodenejo nevrotični problemi, ki terjajo dolgotrajno psihoterapijo.

Rugelj (2000, str. 141) meni, da je za razumevanje vzrokov alkoholizma potrebno upoštevati dejstvo, da je alkohol v naši kulturi vedno in povsod prisoten. Alkohol je nenadomestljivo pomirjevalno sredstvo, ki lajša občutke tesnobe. S pomočjo alkoholnih pijač ljudje krajšajo dolgčas in na ta način iščejo nadomestne užitke. Rugelj (2000, str. 144) opozori na dejstvo, da *»kjer ni alkohola, ni alkoholizma«*. Omeni Kitajsko, kjer popijejo le liter alkohola na prebivalca letno. Albreht (2011, str. 227-228) poudarja, da je naša dežela naklonjena pitju alkoholnih pijač, toleriramo ne le zmerno

pitje alkohola, temveč tudi opitost in pijanost. Navede, da je delež abstinentov v Sloveniji med najnižjimi v Evropi. Opozarja, da je v naši državi alkohol eden ključnih javno zdravstvenih problemov, saj z njim pride do prvega stika dejansko že v otroštvu. Čedalje bolj uveljavljeno je tudi verižno popivanje (gre za zvrčanje kozarcev, enega za drugim) in čim zgodnejši je prvi stik in začetek uporabe opojnih snovi, tem večja je verjetnost, da bo posamezniku slaba navada prišla v kri. Albreht dodaja, da gre pri nas za utrjene vzorce pitja in vrste alkoholnih pijač, ki jih tradicionalno uživajo v določeni regiji. V Sloveniji je za večino alkohol povezan s pomembnimi dogodki (poroka, rojstvo, uspeh), zato je vsakršno omejevanje razumljeno kot nesprejemljivo. Velik problem je tudi v tem, da je naša dežela vinorodna, poleg tega gre tudi za tradicijo pridelave piva in drugih žganih pijač, kar otežuje omejevanje dostopnosti do alkohola. Lasič (2008, str. 46) opozarja, da je pogost vzrok za kronični alkoholizem družba in želja posameznika po čim večji pripadnosti vrstnikom. Alkoholne pijače začnemo uživati nekje v drugi polovici osnovne šole, kar je vsekakor prezgodaj glede na takratno starost otrok. Popivanje se v kasnejših letih nadaljuje in zgolj še stopnjuje.

4 TESNOBA KOT MOŽNI TEMELJNI VZROK NASTANKA ALKOHOLIZMA

Primarna tesnoba: razvojno-analitično usmerjeni psihologi govorijo o razvojno najbolj difuzni obliki tesnobe, kar poimenujejo kot strah pred izničenjem (Praper, 1999, v Perko, 2008, str. 135). Frankl (1981, v Perko, 2008, str. 135-136) opozarja, da smo ljudje z rojstvom vrženi v svet. S psihosocialnim razvojem razvijamo sposobnosti za domišljijo, ki nam omogoča spoznanje, da je smrt neizogibna. Prav tam navaja: *»Edina učinkovita obramba proti tragiki smrti je izpolniti se v ustvarjalnosti in z osmislitvijo življenja.«*

Sekundarna ali travmatična tesnoba: Perko (2008, str. 136) pravi, da v življenju naletimo na mnoge prepreke, ki otežujejo naš psihosocialni razvoj, razvoj naših sposobnosti itn. Ob tem omeni nekatere: prirojene hibe, družinska patologija, nevrotične zavrtosti na področju uveljavljanja (Bregant, 1976, v Perko, 2008, str. 136), nezadovoljstvo s poklicem, slabe družbene razmere in obetajoče se slabe življenjske razmere (Wallerstein, 1999, v Perko, 2008, str. 136). Perko (2008, str. 36-37) navaja, da

je človek, ki živi pod pritiskom primarne in sekundarne tesnobe, nesrečen in depresiven. V takšnem stanju se lahko zgodi, da seže po kozarcu, ki mu pomaga. A takšen način reševanja težav lahko kaj hitro preide v navado. Na začetku bo oseba začela stopnjevati količino popitega alkohola, počasi bo na ta način postala zasvojena. Perko prav tam to poimenuje *»nevrotični mehanizem nastanka zasvojenosti od alkohola«*, ki ga, kot je bilo že prej omenjeno, podpirajo številne navade in običaji.

5 TOLERANCA DO ALKOHOLA

»Toleranca je duševna in telesna zdržljivost (odpornost) organizma na zunanje vplive, odpornost do stresa, do napora (šport, delo), odpornost do užitih snovi (alkohol, zdravila, narkotiki). Alkoholna toleranca kaže, koliko alkohola prenese posamezen pivec.« (Perko, 2006, str. 21). Nekateri lahko popijejo večje količine alkohola in nimajo značilnih znakov pijanosti, spet drugi pa lahko popijejo malo alkohola in so zelo pijani. Toleranca do popitih alkoholnih pijač se v začetni fazi razvoja alkoholizma navadno dviguje (organizem se privaja na alkohol). Nato se ustali in to obdobje traja kar nekaj časa. Za tem pa strmo pade (običajno pri neozdravljivih alkoholikih). Toleranca do alkohola narašča ob večanju jeter, saj se alkohol razgrajuje pod vplivom encima alkoholdehidrogenaze, ki nastaja v jetrih. V povečanih jetrih je zgoraj navedenega encima več, kar posledično omogoča pospešeno presnovo alkohola. Po tej teoriji toleranca do alkohola upade, ko jetra začno propadati. Zmanjševanje tolerance je pri alkoholiku znak višje faze alkoholizma, pri človeku v začetni fazi pa je naraščanje tolerance znak, da se alkoholizem še razvija. Toleranca do alkohola se dviguje, ker alkoholik za potešitev potrebe po evforiji ali umiritvi potrebuje vedno večje količine alkoholnih pijač, jetra pa se dvigu tolerance določen čas še prilagajajo, nato začno odpovedovati (Perko, 2006, str. 22).

6 ZASVOJENOST OD ALKOHOLA - PSIHIČNA IN TELESNA

Pri psihični odvisnosti si človek pomaga s pitjem, ko rešuje različne življenjske obveznosti ali vsakdanje naloge, težave. To pomeni, da mora obvezno piti po jedi ali na proslavljanju in skupinskih srečanjih, kar zmernim pivcem ni potrebno. Sčasoma mora piti ob stresnih in težkih situacijah, ko doživlja neuspeh, pred javnim nastopanjem ipd.

Ko se psihična odvisnost razvije v polni meri, začne človek piti brez posebnega zunanjega vzroka in ob pitju izgubi kontrolo nad količino zaužitega alkohola. Če takrat alkohola ne zaužije, lahko postane vznemirjen, nervozen. Lahko pije samo en večer ali nekaj dni, potem pa abstiniira ali celo kontrolirano pije nekaj tednov, mesecev. V naši družbi take ljudi redko označimo za alkoholike. Pri fizični ali telesni odvisnosti, ki nastane pri stalnem čezmernem pitju, telo ne zmore delovati brez alkohola. Če oseba v tej fazi preneha piti, se pričnejo abstinencijske težave, kot so tresenje, nervoza, potenje, slabost, alkoholni bledež. V tem primeru govorimo o nezmožnosti za abstinenco. Odvisnik se lahko kontrolira pri pitju, v hujši fazi pa mora dolivati tudi ponoči. Pri postelji ima steklenico alkohola. Ko se zbudi, zaradi abstinence vase zlije nekaj alkohola in se tako za nekaj časa pomiri. Počasi prične s pitjem pred in med službo, ter po njej. Brez alkohola se ne odpravi nikamor, pije skrito in nadzorovano (Razboršek in Krištof, 2005, str. 25-26).

»Bistvo alkoholizma ni v pitju alkoholnih pijač (čeprav brez pretiranega pitja ne more priti do zasvojenosti), temveč v spremenjenem, asocialnem vedenju pivca: v sebičnosti, površnosti, prepirljivosti, zanemarjanju obveznosti v družini in v službi, zanemarjenosti ter nazadovanju, ki postopoma preide v popolno odtujenost na vseh področjih človekovega udejstvovanja, torej v socialno smrt! Temeljni vzrok za spremenjeno vedenje pa je zasvojenost od alkohola.« (Rugelj, 2000, str. 147)

7 ABSTINENČNI SINDROM (ODTEGNITVENO STANJE)

»Gre za skupek telesnih, duševnih, socialnih in drugih osebnostnih motenj, ki se pojavijo pri zasvojenem človeku v začetku njegove zdržnosti od sredstva, s katerim je bil zasvojen. Lahko so zelo boleče ali celo nevarne, kakor na primer glavobol, tresenje, nespečnost, prebavne motnje, nemir, bledež ali delirij, amnezija in druge. Nekaj abstinencijskih telesnih, duševnih in moralnih stisk se praviloma pojavi po vsaki večji pijanosti in so znane pod imenom »maček«; to so zlasti utrujenost, žeja, slaba vest in strah pred posledicami, še posebno v primeru amnezije.« (Ramovš, 1997, str. 7)

Tresenje, najprej prstov rok, kasneje pa celega telesa, se začne približno 6-8 ur po končanem pitju, zato se pri odvisnikih od alkohola to največkrat kaže zjutraj po spanju.

Temu sledi jutranji obred – kava ali čaj s šilcem žgane pijače, ki tresenje prstov na rokah umiri. Nekateri odvisniki od alkohola se ponoči prebujajo ravno zaradi abstinenčnih znakov, zato si že pred spanjem pripravijo alkoholno pijačo, da čez noč lažje prebrodijo odtegnitveno stanje. Drugi razlog nočnega pitja je v dejstvu, da alkohol kot pomirjevalno sredstvo posamezniku pomaga zaspati, po drugi strani pa človeka razvedri, tako da se tisti, ki so pili alkohol pred spanjem, ponoči pogosteje zbudijo (Židanik, 2007, str. 28).

8 TELESNI ZAPLETI PRI ALKOHOLIZMU

Kri raznaša alkohol po celem telesu. Tako vstopa v celice in načinja njihove strukture. Posledično nastajajo okvare, katerih posledica so motnje v delovanju. Okvare ne nastajajo istočasno, temveč različno, v vseh organih v telesu (Može, 2007, str. 56). Rugelj (2000, str. 163) opozarja, da pri odvisnosti od alkohola ni organa, ki ne bi bil prizadet. Med najbolj pogosto okvarjene organe prišteva srce, jetra, želodec ter periferni in centralni živčni sistem. Ob tem navaja, da alkohol povzroči propadanje celic. V nadaljevanju bom s pomočjo strokovne literature opisala nekaj možnih telesnih in duševnih zapletov, ki se pojavljajo pri odvisnosti od alkohola.

8.1 Okvare požiralnika

Pri odvisnikih se pogostokrat pojavi kronično vnetje požiralnika. Pride lahko do ran. Posledično se pojavijo krvavitve in zožitve požiralnika, kar povzroča veliko težav: težave s požiranjem, pogosto bruhanje in bolečine (Perko, 2013, str. 43).

8.2 Okvare želodca

Dolgotrajno pitje alkoholnih pijač privede do zadebelitve sluznice. Želodčni sok in kislina se tako prekomerno izločata. Ob tem se pojavljajo bolečine v želodcu. Odvisnik nima apetita, trpi zaradi močnih bolečin v želodcu in ima jutranje napade slabosti. Ker primanjkuje želodčnega soka, lahko pogosto prihaja do infekcij želodca in črevesja (Perko, 2013, str. 45).

8.3 Okvara jeter – jetrna ciroza

Može (2007, str. 58) jetra opredeli kot organ, ki opravljajo življenjsko važne naloge pri presnovi. Ob tem dodaja, da oslabitev jetrnih celic privede do samozastrupitve človeškega telesa in posledično smrti. Nadaljuje, da se obolenje jeter začne z nabiranjem maščobe v celicah zaradi motenega pretoka maščobnih snovi. Posledično so jetra povečana in trda. Če v tem obdobju bolnik preneha piti, si jetra kmalu opomorejo in povrnejo v prvotno stanje. Perko (2013, str. 44) opozori, da z nadaljevanjem pitja proces preide v kronično vnetje, kar imenujemo ciroza jeter. Ob tem so jetra najprej rahlo, pozneje pa znatno povečana. Posledično jetrne funkcije začno slabeti, kar se kaže s prebavnimi motnjami, zlatenico, padajočo potenco ipd. Jetra otrdijo, v trebušni votlini se prične nabirati tekočina, kar vodi v smrt.

8.4 Alkoholno vnetje živcev

To obolenje je eno izmed najpogostejših obolenj odvisnikov. Povzroči okvaro večjih živcev v simetričnih delih okončin. Ob tem navadno nastopijo najprej motnje čutenja, kot na primer mravljinčenje, bolečine/zbadanje v udih, občutljivejša koža na podplatih. Mišice rok in nog ošibijo, kar se pri bolniku kaže kot utrujenost. Kasneje se lahko pojavijo tudi delna paraliziranost z ugaslimi refleksi. Bolnik ima težave pri zaznavanju dotikov in bolečin. V končni fazi obolenja alkoholik lahko postane hrom (Rugelj, 2000, str. 166).

8.5 Atrofija velikih možganov

Alkohol pripelje do pomanjkanja vitamina B, kronični alkoholizem pa do zmanjšanja količine kisika, posledično se pojavijo težave pri celičnem dihanju. Če so te motnje velike, celica odmre. Pojem možganska atrofija pomeni, da se zmanjša možganska substanca. Pri tem lahko ta proces zajame možgansko skorjo ali pa poseže dlje. Navadno se pojavi kombinacija. Posledica atrofije je demenca. Okvare možganov lahko uporabniki popravijo s prenehanjem pitja, z redno fizično aktivnostjo in z izobraževalnim izpopolnjevanjem (Rugelj, 2000, str. 167).

9 DUŠEVNI ZAPLETI PRI ALKOHOLIZMU

9.1 Alkoholni bledež (delirium tremens) je najpogostejši duševni zaplet pri odvisnosti od alkohola. Pojavi se po najmanj petih letih rednega in prekomernega pitja alkoholnih pijač. Velikokrat je vezan na določene sprožilne dejavnike. Izzovejo ga lahko abstinenca, razne poškodbe, obolenja, kirurški posegi in pa hudo prekomerno pitje. Delirij izbruhne običajno zvečer. Med značilnimi simptomi bledeža prevladujejo prividi (Može, 2007, str. 61-62). *»Delirant vidi bele miši, številne druge male živali v gibanju, niti, pajčevine in podobno. Prividi so zelo živahni, mnogokrat tudi grozljivi. V čustvenem doživljanju izstopata strah in vznemirjenost. Bolnik uhaja iz postelje, premetava posteljnino, si v halucinacijah vleče iz ust domnevne niti, se otepa kač in belih miši, se smešno prestopa čez napete vrvi – pri tem pa molči ali kvečjemu nekaj momlja.«* (Može, 2007, str. 62) Med telesnimi znaki alkoholnega bledeža Rugelj (2000, str. 169) navaja tremor, potenje, nizek krvni tlak, povišano telesno temperaturo. Alkoholni bledež se lahko prične tudi z epileptičnim napadom, ki ga prav tam Rugelj imenuje *»grand-mal«*.

9.2 Alkoholna halucinoza - pri alkoholni halucinozi se pojavljajo slušne halucinacije. Pacient ima prisluhe. Sliši, kako se glasovi pogovarjajo o njem in njegovih napakah, zaradi česar je bolnika navadno strah. Ob tem se lahko skušajo skriti, zbežati ali pa celo narediti samomor. Večina prisluhov izzveni v roku nekaj dni ali tednov (Može, 2007, str. 64).

9.3 Patološka pijanost – gre za posebno obliko akutnega opoja pri človeku, ki je popil majhno količino alkohola. Oseba je zmedena, ima prisluhe in privide, se agresivno obnaša, tava brez cilja. Ko se umiri, pade v spanec. Ko se prebudi, se navadno ničesar ne spominja. V času akutnega opoja te osebe večkrat pridejo v konflikt z zakoni in ob tem lahko zgrešijo huda kriminalna dejanja (Razboršek in Krištof, 2005, str. 29).

9.4 Depresija in tesnoba – depresija je pri odvisnikih od alkohola lahko primarna ali sekundarna. Primarna obstaja že pred nastankom odvisnosti. Posameznik v depresivnem stanju posega po alkoholu in si skuša na ta način pomagati. O znakih sekundarne depresije govorimo takrat, ko se ti razvijejo po vzpostavitvi abstinence

zaradi občutkov krivde. Ko se odvisnik strezni in se prične zavedati svojih dejanj, ga lahko zajame depresija, kar je odvisno od njegove osebnosti in dejanj, ki jih je počel v stanju opitosti. Depresija se kaže kot žalost, nezanimanje za okolico, težave s spanjem, negativna samopodoba. Oseba ima močne občutke krivde, je tesnobna in pogosto kaže samomorilne težnje (Razboršek in Krištof, 2005, str. 31-32).

9.5 Alkoholizem in epilepsija (božjast) - pri odvisnikih od alkohola v nekaterih primerih pride do epileptičnih napadov, na primer ko gre za akutno zastrupitev, patološko pijanost ali pa med delirijem. Takšni napadi prenehajo kmalu zatem, ko mine pijanost ali alkoholni bledež in izzvenijo pod pogojem, če oseba preneha s pitjem. Če oseba nadaljuje z uživanjem alkoholnih pijač, se napadi pojavljajo čedalje bolj pogosto. Tekom zdravljenja ne zadostuje zgolj, če odvisnik preneha piti, vendar mora za preprečitev epileptičnih napadov jemati zdravila. Če so že nastopile okvare možganov, katerih ni moč popraviti, božjastnih napadov kljub abstinenci in zdravilom ni mogoče preprečiti (Može, 2007, str. 66).

9.6 Alkoholna demenca – *»Nastane zaradi degenerativnih sprememb živčnih celic v čelnem in temenskem režnju ter atrofije velikih možganov. Začne se s pojemanjem višjih duševnih funkcij, kot so npr. abstraktno mišljenje in presoja, z motnjami spomina na nedavne dogodke in s čustveno labilnostjo.«* (Perko, 2006, str. 34) Dodaja, da ta proces pogosto spremlja še paranoidna blodnjavost, zanemarjenost, popuščanje nadzora nad odvajanjem, vedenjska težavnost in napadalnost.

Če povzamem do sedaj napisano, sem se osredotočila na teorijo o alkoholizmu, na razlago vzrokov za nastanek odvisnosti od alkohola biološko, psihološko in socialno-kulturno teorijo, ki jim je skupno, da skušajo opisati razloge nastanka alkoholizma. Pisala sem o toleranci do alkohola, o tesnobi kot temeljnemu vzroku za nastanek alkoholizma in telesnih in duševnih zapletih pri odvisnosti od alkohola. V nadaljevanju bom s pomočjo strokovne literature, opisala posameznikov odnos do alkohola, alkoholikovo osebnost in njegov obrambni sistem. Človek postane zasvojen na različne načine, zato bom pisala o odvisnosti kot o umiku odnosa in hkrati nadomestku za ta odnos in o odvisnosti kot psevdo-religioznem obredu. Ti dve obliki odvisnosti

ocenjujem najbolj povezani s primerom, ki bo opisan v empiričnem delu. Omenila bom tudi kompulzivni mehanizem ponavljanja; čeprav je le posredno povezan z alkoholizmom ga je možno zaznati pri analizi življenjske zgodbe, ki sledi v empiričnem delu.

10 RAZVRSTITEV POSAMEZNIKOVEGA ODNOSA DO ALKOHOLA V SKUPINE

Strokovnjaki, ki proučujejo alkoholizem, razvrščajo odnos do alkohola v pet skupin/kategorij (Priatelj, 1992, str. 29): »*Abstinenti, zmerni pivci, alkoholiki, alkoholiki z nepopravljivimi posledicami, zdravljeni alkoholik.*« Prav tam navaja, da je abstinentov v naši družbi zelo, zelo malo, saj so se nekateri pijači odpovedali zaradi bolezenskega stanja, spet drugi ne pijejo, ker so se sami tako odločili (alkoholizem doma, prometna nesreča, vera ipd.). »*Zmerni pivci smo v večini.*« (Priatelj, 1992, str. 29) Po Prijateljevem mnenju smo to ljudje, ki se držimo nekih norm pitja. Norme si v družbi sami postavljamo. Ob tem še zapiše, da je meja med abstinentom in zmernim pivcem zelo ostra in dobro vemo, da je abstinent tisti, ki alkoholne pijače sploh ne poskusi. Ostali zmerni pivci pa alkohol uživajo ob različnih priložnostih, na primer rojstvo, nova služba, poroka itn. (Priatelj, 1992, str. 29) »*Pogoj, da se nekdo razvije v zmernega pivca in s tem v kandidata za pivca, je predvsem pitje v družini in na delovnem mestu.*« (Priatelj, 1992, str. 29) Isti avtor (1992, str. 30) omenja pojem *neozdravljiv alkoholik*. Prav tam poudarja, da do tega pride takrat, ko nastanejo nepopravljive zdravstvene okvare. Okvare jeter se v začetku sicer popravijo, saj so jetra organ, ki se hitro regenerira. Težave se pojavijo pri poškodovani duševnosti, zavesti, pri okrnjenih čustvih, hotenjih in odločanjih. Te poškodbe so nepopravljive. Ob vsem tem so tudi možgani močno poškodovani. Prijatelj jih prav tam poimenuje kot »*razvaline življenja*«. Zdravljeni alkoholiki so tisti, ki imajo v začetku po končanem zdravljenju, težave pri navajanju na nov stil življenja. Sčasoma se prilagodijo, nekateri pa se spet vrnejo na stara pota (Priatelj, 1992, str. 31).

Predstavila bom Jelinekovo razdelitev tipov odvisnikov v skupine (brez letnice, v Priatelj, 1992, str. 31-32).

Skupina **alfa alkoholiki** je odvisna od alkohola iz psiholoških vzrokov. Alkohol uživajo, da bi odpravili telesne in duševne težave. Raba alkohola pri tem presega sprejemljivo mejo, kar se tiče časa, kraja, okoliščin in učinka, vendar pa se pri tej skupini še ne pojavi nezmožnost abstinence in izgube kontrole. Težave se pojavijo bolj na ravni motenih socialnih odnosov. Naslednjo skupino alkoholikov je Jelinek (v Prijatelj, 1992, str. 31) poimenoval **beta alkoholiki**. Zanje so značilne težave naslednje težave: polinevritis, gastritis in jetrna ciroza, ob tem pa še ni psihičnih in fizičnih znakov odvisnosti od alkohola. Vzroke za uživanje alkohola najdemo v prehranskih in alkoholnih navadah določene družbene skupine. Če beta alkoholik preneha z uporabo alkohola, se znaki abstinence ne pojavijo. Beta alkoholizem se lahko razvije tudi v gama in delta alkoholizem (Prijatelj, 1992, str. 31-32). **Gama alkoholiki** so *»hujša vrsta alkoholikov«*. *»Pri njih se razvije zvišana toleranca tkiva do alkohola, potem tudi adaptacija (prilagoditev) celotnega metabolizma (presnove).«* (Prijatelj, 1992, str. 32) Prav tam navaja, da se s prvim kozarcem nadaljuje nekontrolirano pitje. Gama alkoholik lahko abstiniira brez abstinence sindroma. Pri tej skupini se pojavljajo hude težave v medčloveških odnosih. *»Delta alkoholiki kažejo (pridobljeno) zvišano toleranco do alkohola, prilagoditev celičnega presnavljanja na alkohol in simptome (znamenja) fizične in psihične odvisnosti od alkohola z abstinence pojavom (sindromom), če prenehajo piti.«* (Prijatelj, 1992, str. 32) Ob tem poudarja, da se pri tej skupini kaže nezmožnost za abstiniranje, vendar zmorejo skoraj vedno kontrolirati količino zaužitega alkohola. Delta alkoholiki so neprestano pod vplivom alkohola.

11 ALKOHOLIKOVA OSEBNOST

»Osrednji problem, ki zbuja pozornost med vzročnimi dejavniki in predstavlja jedro alkoholikovega zatekanja v alkohol, izhaja iz njegove osebnosti – njegove nesposobnosti za dejansko in konstruktivno reševanje življenjskih zahtev.« (Strajnar, brez letnice, str. 259) Ob tem avtor poudari, da je alkoholizem v močni povezavi z motnjami osebnosti in z nevrotičnimi motnjami.

11.1 Osebnostne poteze alkoholikov

Strajnar (brez letnice, str. 259) zatrjuje, da sta čustvena »nezrelost« in »nesamostojnost« najosnovnejši značilnosti alkoholikove osebnosti. Veliko odvisnih od alkohola čustveno ne dozori, ostanejo odvisni od staršev, kar se običajno dogaja med trinajstim in štirinajstim letom starosti. Ob tem poudarja, da imajo alkoholiki težave z neustreznim izražanjem čustev. So zelo občutljivi, vendar težko izražajo svoja čustva. V začetku jim pri tem pomaga alkohol. Težave se pojavljajo tudi pri navezovanju socialnih stikov, saj jih je strah medsebojnih odnosov. Tako osebo spremljajo občutki »izoliranosti« in »osamljenosti«. S ponavljajočimi vzorci vedenja, alkoholikov način obnašanja postane nesprejemljiv za okolico, počasi ga tako družina in prijatelji izločijo iz svojega kroga (Strajnar, brez letnice, str. 259). Razboršek in Krištof (2005, str. 34, 35) dodajata, da ne glede na to, kdaj so se čustveni primanjkljaji začeli pojavljati, alkoholizem čustveno opustoši življenje odvisnika. To opustošenje lahko kozarec alkohola popestri, vendar le za kratek čas, gre zgolj za lažne proizvode podkupljene zavesti. Hudolin (1986, str. 76) meni, da družinski člani za alkoholizem navadno krivijo družbo – slabo, pokvarjeno družbo, družbo pijancev. Tekom zdravljenja je družina prepričana, da nima nič opraviti z alkoholizmom sorodnika, saj je to njegov osebni problem; alkoholizem obsojajo, čeprav o njem ne vedo veliko. Običajno ne zaznavajo dejstva, da so morda tudi oni prispevali k temu, da je njihov družinski član zašel na kriva pota. M. Rus - Makovec (1994, str. 67) opozarja, da je pitje alkohola lahko kot obrambno odzivanje na negativne informacije o sebi ali pa kot depresor, ki zmanjšuje dojemljivost in občutljivost za ego relevantne informacije. To so namreč informacije, ki so bistvenega pomena za našo osebnost. Strajnar (brez letnice, str. 260) meni, da odvisnik s pomočjo alkohola beži pred realnostjo in življenjskimi težavami. Zaradi nizke stopnje samospoštovanja se popivanje zgolj še nadaljuje. Negativna samopodoba običajno izhaja iz alkoholikove mladosti, ko je ta dobival premalo ljubezni, topline in sprejetosti. Posledično si razlaga, da ljubezni pač ni vreden, saj nikoli ni bil ljubljen, tako kot bi moral biti (Strajnar, brez letnice, str. 260).

Ob tem Strajnar (brez letnice, str. 260) poudarja, da se v dolgotrajnem razvoju kroničnega alkoholizma pojavijo osebnostne spremembe, torej različne navade in

spremenjeno vedenje. Odvisnik postanem nagnjen k lažem, kar mu v začetku odvisnosti pomaga pri nakupu alkohola in pri prikrivanju raznih dejanj, ki so nastala kot posledica prekomernega pitja. Kasneje laganje preide v navado. Prav tam poudari, da se na področju čustvovanja razpoloženje giblje od ljubeznivosti prek indiferentnosti vse do sovražnosti. Pri odvisnosti od alkohola vse, kar je povezano s pijačo, za posameznika, prinaša ugodje, vse ostalo pa različne neprijetnosti. Zaradi čustvene razdvojenosti, se alkoholik med ostalimi ne počuti varnega. Može (2007, str. 46) pri osebnostnih spremembah govori o dvojni moralni, kjer gre za dve različni vrsti moralnih norm. Ena vrsta morale velja za alkoholika, ta opravičuje vsa njegova dejanja in laži. Drugo vrsto moralnih norm, ki je seveda strožja, pa uporablja za vse ostale.

Med drugim se lahko pri odvisnosti od alkohola kot ena izmed možnih vrst agresivnosti pojavlja avto agresivnost. Mrevlje (1995, str. 4-5) navaja, da gre pri tej vrsti samodestruktivnosti za dlje časa trajajoče razpoloženje, ki se izraža v jezavosti, vznemirljivosti, razburljivosti in ravnodušnosti. Avtor ob tem še dodaja, da se v skrajni fazi ti ljudje predajo in sprijaznijo z usodo, govorijo o božji volji, kar je opozorilni znak za samomorilne nagibe. Med samomorilne težnje strokovnjaki prištevajo tista dejanja, ki jih okolica in strokovnjaki prepoznavajo kot avto agresivne. Tu avtor omeni tudi zlorabo alkohola, ki je okolica sicer ne razume kot avto agresivno dejanje, pogosto pa za koga rečejo, da »samomorilno pije«.

12 ALKOHOLIKOV OBRAMBNI SISTEM

»Nekateri sindrom odvisnosti od alkohola imenujejo kar bolezen zanikanja. Eden od najmočnejših obrambnih mehanizmov, ki se sprožijo pri bolezni odvisnosti (in je neločljivo povezan z njo – pa ne samo pri identificiranem bolniku, pač pa bolj ali manj intenzivno tudi v njegovi okolici) je namreč zanikanje (boleče) realnosti.« (Rus - Makovec, 1994, str. 67) Rugelj (2000, str. 178) dodaja, da odvisnik od alkohola nikoli ne prizna svoje zaslužjenosti alkoholu. Prav tam drugi način obrambe pred bolečo resnico imenuje racionalizacija. Tu gre namreč za to, da ko alkoholika doma ali v službi soočijo s stvarnostjo, ta prične vpletati razne okoliščine, ki naj bi njegovo pitje upravičile. Wallace (1985, v Rus - Makovec 1994, str. 68) kot naslednji in zelo pogost obrambni

mehanizem navaja projekcijo, ki ščiti pred anksioznostjo. Alkoholik svoje negativne lastnosti pripisuje drugim. Oseba ima željo, da bi drugi prevzemali odgovornost za njena dejanja. Pod četrti obrambni mehanizem Rugelj (2000, str. 179) umešča fragmentacijo, kjer gre za to da alkoholik svojo realiteto drobi na drobce, saj ni zmožen enotnega pogleda nad celotnim dogajanjem.

13 NAČINA MOŽNIH ODVISNOSTI OD ALKOHOLA

13.1 Odvisnost kot umik od pravega odnosa in hkrati kot nadomestek za ta odnos

Odvisnost je (ne)-uspešen poskus, nadomestiti, zapolniti narcistični manko oziroma deficit (Levin, 1998, str. 170, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 248) *oziroma poiskati tako imenovani nadomestek za neuresničen odnos* (Gostečnik, 2006, str. 290, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 248). Ob tem Bradshaw (1988, str. 128-131, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 284-285) nadaljuje, da tekom svojega dela še ni srečal človeka, ki bi imel težav z odvisnostjo in ob tem v sebi ne bi čutil bolečine, zavrženosti ali osamljenosti. Ta neznosna bolečina posameznika sili, da poišče kakršnokoli možnost, kako bi se izognil tej boleči realnosti. Ko neka dejavnost posamezniku pomaga, da se temu izogne, dobi ta aktivnost izredno pomembno vlogo v njegovem življenju. Obenem od človeka zahteva čas in energijo, ki bi ju drugače porabil na drugih področjih življenja, zato ima to zanj »za življenje« škodljive posledice, ker se na drugih temeljnih življenjskih področjih ne more več intenzivno udeleževati. Bradshaw (1992, str. 254, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 285) nadaljuje, da ima taka oseba posledično občutek, da je z njo nekaj narobe. Tako je težko shajati, saj to prinaša kronično bolečino. Z morebitnimi sprostitevami ali umiki pred to bolečino išče sredstva in razne poti zunaj sebe, kar mu pomaga pri delni razbremenitvi občutij o samem sebi. Moore (1992, str. 231-263, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 285) navedena sredstva imenuje *vedenje, ki spreminja razpoloženje*. Meni, da si človek izbere lažjo pot, sam si postavi zakone, da bi se bolje počutil. Fossum in Mason (1986, str 3-19, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 285) trdita, da vsako vedenje, ki spreminja razpoloženje, ima potencial, da človek ostane od njega odvisen. Avtorja to ponazorita z religioznim ritualom, ki postane najpomembnejši, ko je človek v stiski. To pa je vselej le nadomestek za pravi odnos, v tem primeru, z bogom, saj ga zasvojena oseba ni zmožna. Opisano vedenje postane kronično, ravno tako je

kroničen občutek, da je z njim v osnovi nekaj narobe. Kroničnost postane škodljiva in patološka. Odvisnost tako postane obrambni mehanizem pred bolečimi občutki oziroma pred afektom sramu. Odvisnost zakrije občutek sramu, ga okrepi, afekt sramu pa ravno nasprotno, poganja odvisnost in daje dodatni zagon.

Bradshaw (2008, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 285-286) navaja, da če zdravega sramu ni, obstaja velika verjetnost, da bo človek imel težave z realnim doživljanjem samega sebe in drugih tudi na duhovnem področju, kar lahko vodi v izkrivljeno duhovnost, ki ji pravimo malikovanje. Isti avtor poudarja (1988, str. 154, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 286), da religiozni ritual, ki ni pristen, je vedno v službi prekrivanja krivde in sramu, podobno kot pri odvisnosti. Temu dejstvu sicer nasprotujejo spoznanja o genetskih vplivih, vendar Bradshaw zatrjuje, da ni osebe, ki ne bi imela težav z zavrženostjo in ponotranjenim sramom skupaj s telesno odvisnostjo. Ob tem še poudarja, da vsekakor ne smemo zanemarjati določenega deleža genetske predispozicije, saj je pet do devetkrat večja verjetnost, da bo otrok alkoholika postal alkoholik, kakor pa se bo to zgodilo otroku iz družine, kjer ni bilo prisotnih težav z alkoholizmom. Jerebic in Jerebic (2011, str. 286) trdita, da ko človek naredi napako, nastopi občutek sramu. V začetku nam ga starši nadomeščajo, saj nam pomagajo, da se ga zavemo in da ta postane čustvo. Ko pa ta sram doživljamo v določenem kontekstu, ki je v naših možganih zaznan kot dogodek, takrat postane občutje, emocija. Nadaljujeta z opozorilom, da če starši otroku napako predstavijo kot nekaj navadnega, kar se dogaja vsem, bo otrok ohranil občutje sramu kot pozitivno varovalo. Otroku na ta način lahko pripomorejo, da se začne učiti iz lastnih napak. Če starši otroka sramotijo zaradi njegovih napak, se na ta način določen dogodek v možganih shrani kot nekaj negativnega. Zdrav sram posamezniku pomaga oblikovati razmejitve, zmernosti, previdnosti. Ko človek ponotranji pravila vedenja, takrat nastopi sram v povezavi s krivdo. Ko človek stori napako, najprej začuti sram, ki nato postane krivda, čemur pravimo *moralni sram*. Bradshaw (2009, str. 68-74, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 286) opozarja, da ima človek brez občutka za sram pomanjkljiv občutek za samospoštovanje, posledično si izoblikuje obrambno držo, ki ga varuje pred ranljivostjo. Tako gre lahko v eno ali drugo skrajnost:

perfekcionizem, nič mu ne pride do živega, kritizira druge. Druga skrajnost pa sta previsoka samokritičnost in samoobtoževanje.

13.2 Odvisnost kot psevdoreligiozni obred

Odvisniški psevdoreligiozni obred se začne s posvetitvijo zasvojenčevemu bogu. Zasvojenčeva doktrina je oblikovana iz škodljivega sramu in popačenega jaza. Oseba je prepričana, da je ljubljena samo takrat, ko ni resnično ona. Prepričana je, da je ničvredna in slaba. Zasvojenec ima izkrivljeno mišljenje. Ljubezen nadomesti z zlorabo. Izbere si nek idol, lažnega boga. To je lahko alkohol, droga, določena oseba, denar itn. Ob tem človek verjame, da mu ne bo dobro, dokler ne dobi določenega odmerka substance. Zasvojena oseba postane obsedena in popolnoma zasedena s svojim *navideznim bogom*. Ob tem lahko porabi veliko časa razmišljujoč o substanci ali opojnem sredstvu, kako jo dobiti in jo uživati. Obsesija je kot *meditacija*, *mantra*, *molitev*. Temu sledijo rituali, obredi, ki so element udejanjenja odvisnosti. Tudi za ta del oseba porabi veliko časa, za ritualno vedenje pred zaužitjem in med samimi potekom uživanja. Gre za posebne procedure in navodila za uporabo določene substance. Temu sledi *zadetek*, *ekstaza*, *orgazem*. Ob tem odvisnik začuti, da je celovit kakor bog. Po tem doživi padec, ko se vrnejo občutki nezadovoljstva, ničvrednosti, pojavijo se hrepenenje, manko in praznina. Zadnji stadij v odvisniškem ciklu so negativne, življenju škodljive posledice in povečanje intenzivnosti sramu in popačenosti, kar zasvojeno osebo vodi nazaj k občutku, da je ničvredna in da ni vredna ljubezni. Zaradi tega ponovno išče zasvojitveni idol, da bi se počutila dobro, tako cikel sam sebe vzdržuje in poganja (Bradshaw, 1992, str. 235-238, v Jerebic in Jerebic, 2011, str. 290).

14 ALKOHOLIZEM IN KOMPULZIVNO PONAVLJANJE

14.1 Mehanizem kompulzivnega ponavljanja

»Kompulzivno ponavljanje je prisilno ponavljanje osnovnih modelov medosebne interakcije in komunikacije; ponavljanje in rekreiranje konfliktnih situacij, travm in vedenjskih modelov v človekovem osebnem in interaktivnem, interpersonalnem obnašanju, mišljenju in čutenju« (Gostečnik, 1997, str. 9) Prav tam Gostečnik navaja, da

gre za ponavljajoče se napake v medosebnih konfliktih v novem okolju in z drugimi ljudmi. To ponazori s primerom ločitve, ko se na primer ločeni ponovno poroči z osebo istega karakterja in s tem ponovi stare nerazrešene konflikte iz prejšnjega zakona in iz časa pred poroko. *»Sem spada tudi ponavljanje intrapsihičnih in interpersonalnih oblik obnašanja, ki se prenašajo iz generacije v generacijo, kot na primer alkoholizem, narkomanija in druge oblike zasvojenosti, pa tudi brutalnost, moralna, psihična, fizična in spolna zloraba ter druge oblike perversnosti z njihovimi deviacijami.«* (Gostečnik, 1997, str. 9) Kompleksno situacijo Gostečnik (1997, str. 10) poimenuje *začaran krog*. Freud (Gostečnik, 1997, str. 11) je mehanizem ponavljanja pripisal silovitim podzavestnim motivacijskim faktorjem. Večina avtorjev kompulzivnemu ponavljanju pripisuje različne vloge. Naštela bom najpogostejše motivacijske vloge, ki jih navajajo v sodobni literaturi (po Gostečnik, 1997, str. 17-18):

- *sprostitev močnih, bolečih čustev, kar se lahko zgodi le v situacijah, ki so podobne situaciji, v kateri so se ta čustva prvič razvila;*
- *postopna sprostitve napetosti takrat, ko notranjih razmer, v katerih se je napetost razvila, ni več;*
- *obvladovanje travmatične izkušnje, pri čemer je kompulzivno ponavljanje pot do željnega cilja, do dokončnega obvladovanja travmatične izkušnje na ta način, da zmanjša relativno pomembnost preteklih razočaranj in doseže nadzor nad njimi;*
- *integracija travmatičnih izkušenj v realen interpersonalen kontekst v sedanosti, kar omogoči, da ta doživetja tokrat psihološko obvladamo;*
- *izenačenje travmatične izkušnje ali procesa, v katerem se travmatična izkušnja ponavlja z namenom, da bi pacient ponovno obvladal travmo;*
- *olajšanje bolečine, kjer proces kompulzivnega ponavljanja preteklih travmatičnih izkušenj nastopa kot obrambni mehanizem, ki nudi zaščito pred prvotno bolečino;*
- *potreba po varnosti, saj je ponovno vzpostavljanje bolečih, a zelo domačih stanj v primerjavi z izpostavljanjem novim izkušnjam, ki bi lahko bile še bolj nevarne, vseeno ugodnejše;*

- *umik vase, podoben učinku, ki ga povzroča opij, kot posledica upada količine določenih nevrottransmitterjev, ki se sprožijo kot odgovor na travmo.*

III. EMPIRIČNI DEL

15 OPREDELITEV PROBLEMA

Vzrokov odvisnosti od alkohola je veliko. Živimo v družbi, v kateri je alkohol prisoten ob vsakem dogodku (poroke, proslave, rojstvo otroka ipd.). Ob večjih priložnostih je odklanjanje alkohola skorajda odklonsko. Nazdravljanje zaradi takšnih in drugačnih vzponov se navadno zavleče dolgo v noč. Vsekakor vzrokov odvisnosti ne gre iskati zgolj v družbi, ki je naklonjena pitju. Nekateri so dedno bolj nagnjeni k temu, drugim življenjske težave predstavljajo prevelike ovire, s katerimi se ne zmorejo konstruktivno spopadati, in tolažbo poiščejo v opojnih substancah. Tisti, ki so doma imeli neprimerno vzgojo in slabe vzorce vedenja, niso imeli priložnosti, da bi se naučili primerne reševanja težav, zato jim morda ravno alkohol pomaga pri begu pred problemi. Ob vsem tem sodoben način življenja zahteva čedalje večjo tekmovalnost, individualizacijo, uspešnost in mnoge kompetence, zato da lahko konkuriramo na trgu znanja in sposobnosti. Kdor tu izpade, lahko išče tolažbo na različne načine, morda tudi v alkoholu. Vzrokov, zakaj nekdo postane odvisen od alkohola, je torej veliko. Ob tem pa velja poudariti, da je nekaj odvisno od posameznika (osebnostne značilnosti, način spopadanja s težavami, način življenja), nekaj pa tudi od družbe, v kateri človek živi (okolica, družina, prijatelji).

15.1 Namen in cilji

S pomočjo teoretičnih razlag nastajanja odvisnosti ter uporabljeno metodo razlagalnega in rekonstruktivnega razumevanja sogovornikove življenjske zgodbe bom analizirala poteke sogovorčeve biografske zgodbe. Ob tem bom analizirala tudi, zakaj se zateka k uporabi psihoaktivnih snovi, čeprav si je že velikokrat obljubil, da se to ne bo več ponovilo. Cilj empiričnega dela je tudi analiza sogovorčevega vedenja, družinske dinamike, odnosov v družini in spoznati druge biografske značilnosti, ki so vodili v odvisnost. Zanima me, kaj je bil prvotni vzrok, da je pričel s kroničnim pitjem alkohola. Zanima me tudi, ali se je pitje alkohola pričelo zaradi različnih težav in bežanja pred

njimi ali pa je morda le prešlo iz zmernega pitja v kronično ter kateri dejavniki so prispevali k razvoju odvisnosti.

15.2 Raziskovalna metoda in vprašanja

Uporabila sem rekonstruktivno analizo življenjske zgodbe, ki temelji na narativnem intervjuju. Metoda je primerna zlasti za razumevanje skritih pomenskih struktur in njihovega vpliva na potek biografije. V tem postopku je potrebno intervjuvanemu dati, kolikor je le mogoče, široko svobodo pri pripovedovanju. Sogovorca prosimo, da nam pove svojo življenjsko zgodbo. Intervjuvar pripovedovalca ne prekinja, temveč čaka, da pripovedovalec sam od sebe pripoved nadaljuje ali pa jo prekine. Šele ko vprašani konča svojo pripoved, lahko intervjuvar postavi dodatno vprašanje. Pripovedi nikakor ne prekinjamo (Noelke, 1999, str. 428).

Pripovedovalcu sem omogočila prostor, kjer nisva bila motena, saj sem želela zagotoviti varnost podatkov, poleg tega pa se izogniti morebitnim motečim dejavnikom. Pripovedovalec je nato pričel s pripovedovanjem svoje življenjske zgodbe, vse od začetka pa do danes. Vmes sva delala odmore. Sama mu nisem postavljala nikakršnih vprašanj, le dodatne spodbude za nadaljevanje pripovedi, če je nastopila tišina ali občutki neprijetnosti. V takih primerih sem ga vprašala, ali morda potrebuje odmor, ali bi morda nehal pripovedovati o tem. Najin pogovor je bil posnet. Nato sem njegovo življenjsko zgodbo, s pomočjo navedene literature razlagalno, analizirala.

RV 1 - Kako lahko na osnovi rekonstruktivne analize sogovorčeve življenjske zgodbe:

- opišemo odnos do očeta?
- kako lahko opišemo odnos do matere?
- kakšen odnos vzpostavlja do sebe?
- kako lahko opišemo in razumemo prevladujoče družinske vzorce?
- kateri so ponavljajoči vzorci vedenja, poleg odvisnosti?
- kakšen odnos vzpostavlja do ljubezni in partnerstva?
- kakšen je zanj pomen psihiatrične bolnišnice?

- kako lahko opišemo in razumemo njegove vzorce spoprijemanja z življenjskimi izzivi?
- kateri varovalni dejavniki so trenutno prisotni v njegovem življenju?
- katere dejavnike tveganja lahko identificiramo?

RV 2 - V zvezi s ponavljajočimi se težavami z odvisnostjo pa vprašnji:

- zakaj se uporabnik vsakič znova zateka k psihoaktivnim snovem?
- ali je bilo pitje alkohola že od nekdanj prisotno v družini?

16 REZULTATI

V nadaljevanju predstavljam hkrati sogovorčevo pripoved in razlagalno razumevanje povedanega.

16.1 Rekonstruktivna analiza življenjske zgodbe

Matjaž¹ začne pripoved s predstavitvijo in letom rojstva, pove da je rojen leta 1973. Njegova mama je bila takrat stara štirideset, oče triinštirideset. Nadaljuje: *»Oba sta bila malomeščana, seljaka. In po sili razmer je treba imet otroke ne glede na to, ali se štekaš ali ne. In evo mene.«* Očitno meni, da sta bila oče in mati prestara ter nista primerno ravnala, ko sta se odločila za otroka, ker se nista dobro razumela. Sklepam, da je prepričan, da sta bila takrat že prestara za ustvarjanje družine ali pa da je bil skrajni čas za družino. Ob pripovedovanju je zelo kritičen, resigniran in hkrati tudi sarkastičen, kar sklepam iz oznake, da sta bila oče in mati, kot ju sam poimenuje, malomeščana, seljaka, ki sta se prilagajala normam okolja. Po njegovem rojstvu sta se oče in mati ločila. Matjaž ne ve, ali je bilo to formalno. Čez nekaj časa sta se pobotala. Tri leta kasneje se jima je rodil drugi nezakonski otrok, Jan. *»Moj oče brata ni priznal, kaj boš hodil na občino, to je brez veze, hahahaha. Sej se zna, da je to moj sin.«* Tu ponovno razberem zelo kritičen odnos do očetovih stališč in ravnanj. Pove, da se je kasneje očetovstvo uredilo. Sogovorec najprej reče, da se ne spomni, če sta se oče in mati ločila, takoj kmalu za tem pa pove, da se je Jan rodil kot nezakonski otrok. Oče in mati sta se torej ločila, kar pomeni, da sta živela nekaj časa ločeno. To, da bi oče moral

¹ Ime sogovorca je izmišljeno.

drugorojenega sina uradno priznati, nam tudi pove, da so se starši formalno ločili. Oče Jana ni takoj uradno priznal, ker je najbrž zaupal v svojo bivšo zakonsko ženo in je vedel, da je to njegov sin, torej je nepotrebno urejati še papirje, ko pa že ve, da je otrok njegov.

Nadaljuje z opisom stanovanjskih in materialnih razmer. Ob Janovem rojstvu je družina živela po Matjaževih besedah »v stari, nikakvi hiši«. Pri njegovih treh letih so se preselili v hišo, ki je danes stara 123 let, v kateri sedaj živi z materjo in bratom in je bila takrat brez ogrevanja. Pove, da so imeli le en »špargert« in dimnik. S tem nakaže, da so živeli v revščini. Kot pove, je kasneje hišo sam malo posodobil, kar pomeni, da mu ni bilo vseeno, kje in v kakšnem živijo, počutil se je odgovornega. Vendar ni veliko preuredil, ker uporabi besedo »malo«. Nato pove naslednje: *»Moj stari je delal v Luki, popoldan je fušal in si nabral ful kapitala. Ker pa je treba keš imet viden, ga je samo spravljaj na kup. In ga gledaš, ga vidiš in šteješ. To je namesto, da bi popravili hišo, imeli ogrevanje, kopalnico, toplo vodo, imeli stranišče, imeli vrt. Nismo imeli dovolj loncev, da bi zamašili luknje, kjer pušča. Je lepše gledat ta denar. Ker on je prepričan, da ga moja mati vara. Kar pa ni, ne. Mama pa je itak bila žrtev.«*

Pripoved spremljata jeza in sarkazem. Poudaril je, da mama očeta ni varala. Doma je bilo dovolj denarja, da bi hišo obnovili in živeli na lepšem, vendar je oče denar zgolj hranil – ker ga žena po njegovem mnenju vara, si ne ona ne otroci ne zaslužijo stanovanja, ki bi bilo dokončano in urejeno. Tako so živeli v materialni stiski.

Pripoved usmeri k vzgoji in družinskim odnosom. Pove, da *»njegovo otroštvo, ni bilo otroštvo«*. *»Mi nismo dobili vzgoje in topline od staršev. Lažje bi prenesel moje otroštvo, da bi bil moj oče pijanec, in me tepel, razumeš in uno, me ubijal fizično, nego da me ubija psihično, cel lajf.«* Tu začne govoriti v množini, torej svoje doživljanje posploši na vse člane in nadaljuje ostro kritiko do očeta, ki se nadaljuje tudi v nadaljnji pripovedi in se ponovno dotakne očetovega sumničenja v mater svojih otrok. *»Je govoril pred vsemi, da mi nismo njegovi otroci, ker mama nas kao vara, kjerkoli, kadarkoli, komurkoli.«* Očeta kritizira tudi v tem, da svojih otrok nikdar ni znal pohvaliti ter da je on tisti, ki skrbi za družino, čeprav je bila po Matjažev mnenju mati tista, ki je vse naredila za družino. *»Ko sem mu pomagal delat žlebove, ko smo šli k teti na obisk.*

Ponavljal je, da on dela za nas in da bo to vedno za nas. Ampak dokler je naša mati živa on ne more, ker je mati kriva, da smo v tej bedi. Jaz imam keš, mi bi lahko živeli, ker pomembno je to, da ti prebaciš krivdo. V tem primeru mi nismo pomembni, najprej nismo njegovi, ker itak mama vara. Ona je delala v Luki, potem pa izgubila službo.»

Važno je, da imajo kaj jesti, ostalo jim ne rabi, je bil prepričan oče. Mama je v tej zgodbi pasivna, kot ne bi imela nikakršne besede, a Matjaž je ničesar ne krivi in jo doživlja v vlogi žrtve. Z bratom sta od matere le dobila nekaj topline in vzgoje. Predvidevam, da je oče tisti, ki je odredil, koliko denarja se bo porabilo in kako se ga bo porazdelilo, saj je bila mama podrejena tudi zato, ker je bila brezposelna. Sklepam, da je moj sogovorec prepričan, da bi lahko cela družina živela boljše, le če bi oče finančno pomagal. Nato pove, da si je oče leta 1989 kupil takrat najnovejši avto BMW, Matjažu pa ni kupil šestila, dokler v šoli ni dobil negativne ocene, češ da tega res ne potrebuje. Ob tem očetu obenem očita in prepričan je, da bi zagotovo lahko kupil šestilo, če si je privoščil avto višjega cenovnega razreda. Ob tem sogovorec poudari, da je veliko spomina izgubil zaradi alkoholizma. *»Jaz sem ful spomina zgubil z alkoholizmom. 70 %, 60 % dogodkov se sigurno ne spomnim, ajde 50 %, bo bolj realno.»* Na tej točki je prvič samokritičen. Nato pripoved ponovno usmeri v očetov avtomobil: *»Hahahaha in pol je bil najjači avto v našem kraju parkiran pred najbolj usuto bajto v mestu.»* Tukaj je ponovno sarkastičen, pripoved spremlja posmehovanje.

Pripovedovanje nadaljuje o odnosih med materjo in očetom: *»In to jaz gledam vsak dan in moja mati je kur... Mi s starši nikoli nismo šli skupaj na počitnice, nismo debatirali, nismo skupaj jedli kosila. Ker ko je oče hotel kaj povedat materi, je povedal meni, da sem to posređoval njej. Njega itak ni bilo nikoli doma, pomembno je bilo delo in gledat uni keš in ga posojat naokoli, da se vidi koliko keša imaš.»* Očetu je bil po sogovorčem mnenju očitno pomemben zunanji videz, poskrbel je le za svoje potrebe. Matjaž poudari: *»Očeta ni bilo nikoli doma, on je keš spravljaj na kup in ga posojal folku naokoli, nek se vidi razkoš.»* Oče je bil zaradi dela veliko odsoten. Denar je raje posojal, kot ga privoščil svojim otrokom.

»Mi se doma nikoli nismo pogovarjali, če je oče kaj hotel povedat mami, je povedal meni ali pa bratu, da smo ji mi pol povedali naprej.» Glede na izjavo sklepam, da je bila

komunikacija v družini izkrivljena. Oče in mati se neposredno nista pogovarjala, komunicirala sta preko otrok. Prostega časa družina ni namenjala skupnim trenutkom. Matjaž je celotno družinsko situacijo zgolj opazoval – *in jaz to gledam vsak dan* – tu obenem nakaže, da je bil nemočen, da bi kaj spremenil, kljub temu pa se je na nek način počutil krivega. Nato nadaljuje: *»Enkrat smo se z očetom zmenili, da bom delal za keš. Pomagal sem mu delat na strehah, ni me zaščitil, lahko bi padel s streh.«* Na podlagi povedanega sklepam, da fant doživlja, da ni bil deležen očetove zaščite niti kot otrok niti kasneje ter da med sinom in očetom glede na izjave ni bilo vzpostavljenega pristnega stika. Ob tem pa se poraja vprašanje, ali je ta kritičnost morda tudi posledica obrambnega mehanizma projekcije, da se Matjažu ne bi bilo treba soočiti z lastno neuspešnostjo. Nadaljuje, da bi on drugače ravnal, če bi imel svojega sina, ob tem pa očeta posredno označi za egoista, saj mu je bilo namreč vseeno tudi, če bi Matjaž pade s strehe. Poleg tega s tem, kar je sam zaslužil, ni smel prosto razpolagati: *»Ma ne bi jaz tako svojega sina pustil, pade dol! V easy, je padel, pač, si ti, ne jaz. On mi je plačal, ma ni vedel, da si bom kupil bobne. Ko sem si jih kupil, je znorel, skoraj mi je fu... na ulico. Fa., kaj si ti nor?«* Matjaž kasneje pove, da mu je band, v katerem je igral, veliko pomenil. Čeprav si je sam zaslužil denar za bobne, je oče *znorel*, ko je ugotovil, kam je šel denar, ki mu ga je on dal.

Nadaljuje z očetovo upokojitvijo in spremembami, ki so se ob tem zgodile. Pri Matjaževih šestnajstih letih se je oče upokojil. *»In nimaš več razloga za živeti z nami. Itak se tuširaš v službi, doma si pogrevaš vodo na špargertu, ker ni kopalnice. Takrat je on hodil že z eno drugo žensko.«* Oče se je odselil v sosednji blok. *»Tako smo z očetom bili in nismo bili v stikih.«* Stiki z očetom niso bili pristni in redni, čeprav je živel zelo blizu. Predvidevam, da se je po očetovi odselitvi finančna stiska še povečala glede na to, da mama ni imela službe. Matjaž se z očetom ni identificiral, kar pomeni odtujenost od očeta, posledično to lahko prinese izkrivljen odnos do sebe, ostalih in sveta. Otrok naj bi se v razvoju identificiral z materjo ali očetom, odvisno od spola, kar je podlaga za življenjske temelje. Predvidevam, da je zaradi tega Matjaž ostal brez pomembnih smernic, saj se je zalomilo v odnosu z osebo, ki igra bistveno vlogo v človekovem razvoju.

Nato pripoved usmeri v osebe, ki so mu bile zelo pomembne, a jih je že izgubil, obenem ob tem prvič omeni alkohol. Ob spominjanju na pokojne ljubljene osebe nastopi tišina, solzne oči, vzdihljaji. Iz tega sklepam, da sta mu dedek in prijatelj veliko pomenila. Sam eksplicitno ne razloži, kaj zanj pomeni izguba. Sklepam, da je Matjaževo otroštvo pomembno zaznamoval dedek (mamin oče). Njegov dedek se je pri svojih šestdesetih letih (po Matjaževih besedah) preselil v *štalo*, kjer je živel Matjaž z materjo in bratom. Še danes se sprašuje, zakaj je to storil, ko pa je po njegovem mnenju živel na lepšem kot oni. Pove, da se ga blede spominja, imel ga je zelo rad. Skupaj sta se veliko igrala. Ko je Matjaž obiskoval 4. razred osnovne šole, je dedek umrl. Na tej točki je Matjaž prvič omenil alkohol. *»Meni je že v genih, kot moj nono, ker sva ista, res.«* Iz tega lahko razberem, da je tudi dedek prekomerno užival alkohol. Matjaž se je prvič napil v petem razredu osnovne šole, s prijateljem, ki je kasneje umrl v prometni nesreči. Zaradi tega dogodka je bil zelo prizadet, saj je izgubil zelo pomembno osebo. Poraja se mi vprašanje, ali morda s pomočjo alkohola pomaga prebroditi boleče izgube.

Nadaljuje z opisom alkohola in njegovih učinkov. Poudari, da »alkohol v potrlih prsih up budi«, torej ima po njegovem mnenju in izkušnjah alkohol tolažilne učinke. S pomočjo alkohola lahko pozabi na težave. Predvidevam, da se počuti žalostnega, potrtega, v sebi čuti neko praznino, ki jo zapolni s pomočjo alkohola. Nadaljuje: *»Ni kemije, ki bi delovalo tako, kot alkohol. Če ne bi imel posledic, torej da bi trezno razmišljal, ne pušu zdravja, ne pušu denarja, bi se zapijal vsak dan, ker mi je tako kul filing. Samo kaj sledi temu, je štala. Že genetsko sem podvrže.«* V zelo kratkem času je sogovorec ponovil, da je alkoholu *»genetsko podvržen«*. Morda v genih išče vzroke, opravičila ali pa se s tem samo tolaži. To je torej v mojih genih, ničesar ne morem spremeniti, ne morem si pomagati, ker sem determiniran. Učinek alkohola na nek način opeva, opisuje ga v zelo pozitivnem smislu, čeprav se po drugi strani zaveda, da kronično pijte alkohola prinaša velike težave. Do alkohola ima torej ambivalenten odnos. Matjaž pove, da je v drugem letniku srednje šole ob malici iz samega užitka spil pol litra belega vina. Poudari, da je med vikendi pil veliko več kot drugi. Iz povedanega lahko torej razberemo, da se je prekomerno pitje pričelo že zelo zgodaj, ki se je kasneje

le še stopnjevalo. Pove, da si je v šoli začel izbirati lažje nivoje, saj snovi ni uspel dohajati, ker je bil redno alkoholiziran. Tukaj so se torej začeli prvi neuspehi.

Najprej je začela trpeti šola. Pri dvajsetih letih je začel igrati v neki glasbeni skupni. Nato se ponovno vrne k šoli in pove, da se je od njega v šoli veliko pričakovalo. Na osnovi šoli so pričakovali, da se bo vpisal na gimnazijo, saj je zmeraj dosegal zelo visoke rezultate in odlične ocene. Vsi so mislili, da bo nekoč doktoriral, ne pa se vpisal na srednjo kovinarsko šolo. Pove, da ga je mama za odličen uspeh ob koncu šolskega leta navadno nagradila. Iz tega lahko sklepam, da je bila ponosna nanj in da sta imela boljši odnos kot z očetom. Oče pa po njegovih besedah *»nič«*. *»Stari, nosiš petke in nič.«* Poudari, da od očeta nikoli ni dobil pohvale.

Pripoved nadaljuje z odvisnostjo. Pri dvajsetih letih je po njegovih besedah ***abnormalno pil***. Imel je punco, ki jo je, *»prodal za alkohol«*. *»Šeka sem bil non stop. Zaposlil sem se v ladjedelnici kot mehanik, brez veze, ki nima veze z mano. Pri dvaindvajsetih letih sem bil telesno odvisen.«* Ni bil zadovoljen s poklicem, ki ga je opravljal. Z delovnim mestom se ni identificiral. To bi lahko pomenilo, da se je raje posvečal alkoholu oziroma je ta neuspeh utapljal v opojni substanci. Pove, da je poletja posvečal popravljanju hiše. Sklepam, da je skušal popraviti to, česar oče ni storil, pa je od njega kot sin pričakoval. Nato nadaljuje: *»In to je bil drink, rokenroll, alkohol, svašta se je dogajalo.«*

Pri sedemindvajsetih letih je bil po njegovih besedah »zapit«. Pove, da je nehal jesti, žganje je vedno imel na zalogi. Preden se je zjutraj odpravil v službo, se je ustavil v gostilni, popil je pol litra žganja in še 2 decilitra vina, nato se je odpeljal naprej. *»Ko je nekega dne je gostilničarka zamudila v službo, sem se komaj pripeljal na delo, ker nisem mogel funkcionirati, brez da bi vase zlil nekaj alkohola. Treseš se, a mogel sem it popravljat dvigalo, moram dobit drink. Našel sem najbolj ogabno žganje. Res je bilo slabo žganje. Želodec imaš zjeban, delalo mi je slabo, a ne smeš bruhat, ne smeš začeti krizirati. Ful ti gre na bruhanje. In edina varianta, da tega ne zgubiš, je da bruhanje popiješ nazaj.«* Matjaž je torej počasi začel fizično propadati, nikamor več se ni odpravil brez steklenice ruma. Ob tem pove, da glasbeni skupini ni zmožal odigrati ene pesmi do konca. Pove, da je že težko dihal in s težavo prehodil šest stopnic. *Nadaljuje: »Jaz*

sem vedel, kdaj hodim v k...» Ker se je zavedal svojega slabega zdravstvenega stanja, je šel k zdravniku. Izvidi krvi so pokazali, da v krvi ni več ničesar, ni mineralov, ni vitaminov, razen alkohola. Njegove mišice so začele propadati. »Telo je začelo jesti samo sebe.« Osebni zdravnik ga je napotil k pulmologu. »Imel sem rafal čez cela pljuča.« Ko ga je pulmolog zagledal, je začel zatrjevati, da se drogira. Matjaž je zanikal. Rekel je, da spiije dve pivi na dan. »Kar je bul šit, lagal sem se. Tamanu sem žganje, uno najbolj bedno. Ko je tako, vedno več alkohola rabiš. Postaneš lažnivec, če hočeš preživeti, moraš bit dvoličen, moraš manipulirat in veš, da vsi dvomijo vate.« Na tej točki prvič prizna svojo manipulativnost. Ker je imel aktivno tuberkulozo, so ga napotili v Sežano. Pove, da je v Sežano prišel v zelo slabem stanju, zavedajoč se svoje bolezni. Dobro pozna človeško anatomijo in je že na otip začutil, kdaj mu jetra otekajo, vedel je, kaj temu sledi.

Trije meseci bivanja v bolnici so za Matjaža zelo pomembni, saj je po njegovih besedah izkusil veliko nepravilnosti. *»Ko te prizadene čustvo ki te najbolj boli, torej nepravilnost.« Na tej točki se postavlja v vlogo žrtve. Na podlagi hitrih urinskih testov so bili prepričani, da je Matjaž narkoman. Matjaž je obsodbe zanikal. To je trajalo cel mesec. Zdravniki so mu rekli, da mora situacijo začeti resno jemati, češ da zdravil ne sme več metati stran. »Jaz sem pil vse tablete, ker sem hotel preživeti, sem bil v nevarnosti. Kako naj jaz njim dokažem, da nisem narkoman, kako naj ti to dokažem, ti, ki imaš moje življenje v rokah?« Izgubil je torej nadzor nad svojim življenjem, sedaj so tu zdravniki tisti, ki ga lahko rešijo in, ki »imajo njegovo življenje v rokah«, on ni več tisti, ki bi lahko reševal lastno situacijo. Obtoževali so ga, obtoževali za nekaj, kar ni bilo res. Sam pa ni hotel razkriti, kaj je njegov problem. Tudi droga, vendar alkoholna. Pravi, da se mu je godila velika krivica, tega še danes, na nek način, doktorju ne more oprostiti. »Po drugi strani pa se zavedam, da mi je ta en in isti človek rešil lajff.« Tu bi lahko rekla, da gre za ponovno igranje žrtve in zgolj za nadaljevanje neodkritosti, igrice in manipulacije. V bolnici so ga oskrbeli, mu rešili življenje, občutki krivde tukaj niso na mestu. Za slabo stanje si je konec koncev kriv sam. Nadaljuje: »Jaz bi v bolnici pristal na karkoli, samo da dokažem, da nisem narkoman.« Pove, da pri pogovoru s psihologinjo ni bil uspešen, saj ga je ta, še preden sta se začela pogovarjati, označila za narkomana.*

*»In ona me je samo pogledala in rekla, da nas pozna v nulo in da smo vsi taki džankiji in adijo«. Tako je v bolnici pričela teči že druga polovica drugega meseca. Pove, da so ga reševale knjige. S pomočjo razne literature je, vsaj za nekaj časa, odmislih realnost. Tako je tudi čas hitreje mineval. Po nekem naključju se je v sežanski bolnišnici ustavil doktor Krek. »Tako ko je me je videl, je rekel, ne, ne on ni narkoman. In pol si je izbral, da so moj urin poslali na sodno medicino v Ljubljano, ki tam so testi točni in zanesljivi.« V roku treh tednov so rezultati pokazali, da Matjaž ni narkoman. Zdravniki ugotovijo, da so slabe urinske teste v bolnici sprožile substance v zdravilih. »Meni skoraj dva meseca nobeden ni verjel. In potem pride ta pravica. Bolnica je plačala teste na sodni medicini, ker to je ful drago, to ni kar tako.« Sodeč po pripovedovanju je Matjaž prizadet zaradi takih in drugačnih krivic, ki so se mu dogajale. Ob tem se je potrebno vprašati, ali ni to zgolj obrambni mehanizem in maska, ter igranje žrtve. Po treh mesecih življenja v bolnišnici se je pozdravil, v bolnico ga pride iskat oče in ga odpelje v svoj rojstni kraj, kamor ju je z bratom vozil vsako nedeljo. Prišla ga je iskat oseba, s katero se nikoli ni razumel, s katero ni bil v stalnem stiku. Kljub vsemu je prišel ponj. Matjaž pove, da ju je oče vsako nedeljo *»vlekel«* v svoj rojstni kraj. Beseda, ki jo uporabi, je slabšalna, tja najbrž ni rad zahajal. Čeprav tistega kraja ni maral, se ni upiral, šel je z očetom, tako je vseeno še imel neko spoštovanje do njega, v zgodbi ga namreč veliko kritizira. Z njim se ne razume, po drugi strani pa mu oče v težkih trenutkih le pomaga. Iz tega sklepam, da očetu konec koncev le ni bilo vseeno za svojega sina, kot je Matjaž v pripovedovanju trdno prepričan. Sklepam, da si Matjaž želi pristnih odnosov z njim, vendar se tega brani s pomočjo zanikanja, v njem pa najbrž ostaja želja po bližini.*

Nato ga pripoved zanese na temo partnerstva. Vsaka njegova zveza je trajala največ dve leti. Po dveh letih zveze pravi, da začne izgubljati del sebe, na nek način del njega umre. *»Jaz se bojim obvezat, po mojem.«* Z vsemi bivšimi dekletimi je še danes v dobrih odnosih. *»Ful so bile dobre, ne dobre za na koledar, ampak notranjost, tudi po zunanosti so bile lepe.«* Vse punce so me abnormalno ljubile.« Z besedo *»abnormalno«* želi poudariti, da so ga glede na njegovo doživljanje ljubile nenavadno, najbrž celo preveč. Pove, da je Andrejo spoznal v Psihiatrični bolnišnici Idrija. *»Ona je bila tam na*

praktičnem usposabljanju. Že takoj tam se je med nami začelo nekaj plest. Spoznal sem jo takoj prvi dan, ko sem prišel na zdravljenje. Bil sem v ful slabem stanju sem se treznil od alkohola, pomirjeval in metadona. Mislim sem, da bom znorel, to si sem tudi hotel.» Nadaljuje: *»Če to boli, se ne da rečt, če to duševno trpiš, se ne da rečt. Ta abstinenčna kriza, ne veš res, uh.«* Podoživljanje je v njem spodbudilo stara čustva. *»Ne veš, res«* Jaz tega ne morem vedeti, ker nisem poizkusila, tega se ne da razložiti, ker je psihično in fizično izčrpajoče. Želel si je postati nerazsoden, nespameten, ker je bilo tako hudo, da bi najraje pozabil na vso realnost. Za nekaj časa je nastopila tišina. Nadaljuje: *»Ona (Andreja) je najbolj čiste duše, v življenju je spila dva decilitra vina. A glej mene. Jaz sem se v dvajsetih letih streznil, bil kul, res kul, in spet šel v k..., potem sem bil spet kul in potem sem šel spet v k.... Samo prvič sem v Idrijo prišel po svojih nogah, ostalo vedno na vozičku.«* Primerja se z Andrejo, bivšim dekletom, češ ona alkohola ni niti pokusila, on pa se je več let zapijal. Primerjanje z Andrejo lahko pomeni tudi iskanje odgovorov na vprašanje, kaj je z njim počela, ko pa sta si tako različna. Nato ponovi, da po dveh letih zveze del njega začne umirati. Zaradi mnogih prekinjenih zvez pove, da ni nesrečen. Glede na to, da se na nobeno od deklet ni navezal, lahko sklepam, da gre za intencionalno zavrtost, kar pomeni, da ga zunanji predmeti in ljudje ne privlačijo, zanj nimajo večjega pomena in ne vzbujajo njegove pozornosti. Taki osebi navadno manjka doživljanje bližine, povezanosti. Stik z okolico v njej vzbuja bojazen. Tako mu ljudje ostajajo tuji. Sam pa je neudeležen. Tekom pogovora poudari, da nikoli ne bo imel družine, otrok. Torej mu je pomembnejši občutek življenja, svobode, kot pa zveza, v kateri se po določenem času ne počuti več živega.

Ponovno preide na alkoholizem. *»Tam nekje po drugem zdravljenju je alkohol spet ponovno postal privlačen. Da bi se izognil alkoholu, sem se odločil za zdravljenje s pomočjo metadona. Ma metadon ni lih hec. In vedno, čim sem začel jemati kaj, kar ne bi smel, se je končalo z alkoholom. Preprečitev drinkanja se je vedno končala z alkoholom. Pfffff! To so bile takšne epizode.«* Torej metadona ne bi smel jemati, kljub temu se je odločil za to alternativo, kar se je slabo končalo. Najbrž je večkrat porabil tak način zdravljenja, saj pove, da *čim je začel jemati kaj, kar ne bi smel, se je končalo z alkoholom.* Matjaž pove, da je bil ob vsakem obisku psihiatrične bolnišnice tako fizično

izčrpan, da dejansko niso vedeli kam z njim. Za alkoholški oddelek ni bil primeren, saj tam uporabnika zadržijo do največ en teden. Tako je vsakič pristal na splošnem zaprtem oddelku. *»Tam je folk, ki hodi mimo, te gleda, prozorni pogledi, psihopati, ful pod kontrolo. Shizofreniki, ki bodo vedno ostali tam, ni perspektive. In ti se vedno bolj trezneš.«* S tem je izrazil občutek nemoči. Učinek alkohola je počasi začel popuščati, on pa se je začel zavedati, da je med ljudmi, kjer po njegovih besedah ni prihodnosti. Označil jih je kot *»psihopate«*, ki so pod velikim nadzorom. S tem nakaže, da vsekakor ne sodi mednje, a je trenutno ujet skupaj z njimi. Oni bodo ostali tam, Matjaž pa bo to ustanovo čez nekaj časa zapustil. Pove, da je bil na dnu, vsaka malenkost ga je prizadela. Označi se torej za labilnega. V času svojega zdravljenja se je Matjaž trikrat zdravil na alkoholškem oddelku in štirikrat, vsakič po tri mesece, za dva tedna najprej na zaprtem oddelku, nato dva meseca na odprtem oddelku. Življenjske položaje, v katerih se je vsakič znova znašel, vedno poimenuje *»štala«*. Svoje življenje in dom naslavlja z življenjskim prostorom živali. V hlevu je umazano, velikokrat razmetano, svetloba je slaba. Hlev vzame za prisposodbo svojega stanja. Predvidevam, da na svoje pretekle dogodke in dejanja gleda kot na nekaj nerazrešenega, nerazčiščenega in temnega.

Sledi opis enega izmed zdravljenj. Nekega večera, bil je mesec november, ne spomni se točno, katero zaporedno zdravljenje je sledilo, se je ob deveti uri zvečer odločil, da se bo sam odpeljal v Idrijo na zdravljenje. Zunaj je deževalo, poudari, da je bil že zelo pijan, v avtu je imel še pol litra vodke. Vožnje se več ne spominja, spomni se samo trenutka, ko ga je ustavila policija. V tem trenutku je odprl avto in začel bežati. Kmalu za tem je padel v jarek. *»Dežuje, mraz, zemlja, vzemi me. Zemlja me noče vzeti.«* V tem trenutku si je Matjaž želel, da bi umrl, da bi bilo vsega konec. Med pripovedovanjem se je začel smejati, rekel je, da je ugotovil, da ga zemlja ne bo vzela in da je tako ali tako slab in mu nič drugega ne preostane, kot da se vda. Na kraj dogodka so prišli oče, brat, reševalci, policija. Tu lahko ponovno razberem, da oče le ni tako zelo slab, ko pa mu v stiskah pride pomagat. Nastalo situacijo poimenuje *»drama«*, kar pomeni, da jo je doživljal kot nekaj tragičnega, žalostnega in pretresljivega. Po tem dogodku ga je oče odpeljal domov, naslednji dan se je šel zdraviti. Pravi, da so mu rešili življenje, če

celotne ekipe ni bi bilo, bi se po ovinkasti cesti do Psihiatrične bolnišnice Idrija smrtno ponesrečil. Med pripovedovanjem je moč opaziti, da je vsem hvaležen, ker so mu pomagali in ga rešili.

Matjaž je zaradi posledic alkoholizma imel veliko epileptičnih napadov. Ob vsakem napadu si je izpahnil čeljust in doživiljal močne krče po celem telesu. Poudari, da je doživel veliko lepih dogodkov, veliko prijetnih stvari se mu je zgodilo, ob tem pa je doživel veliko slabega. Težave mu povzročata kronologija oziroma časovna orientacija.

Pripovedovanje ga zanese na Psihiatrično bolnišnico Idrija. Med enim izmed zdravljenj so mu medicinske sestre našle metadon. Tega seveda ne bi smel imeti pri sebi. Metadon so takoj povezali z drogo, zato je moral opraviti teste za HIV in hepatitis. Pri viziti mu je nato zdravnica povedala, da je HIV pozitiven. Poudarila je, da so ti testi sicer hitri in nezanesljivi, vendar pa obstaja možnost, da je res HIV pozitiven. Matjaž je bil presenečen. Začel se je spraševati, kje bi ga lahko staknil, *saj se tega ne dobi na tržnici*. Pove, da se nikoli ni prebadal z iglo, je sicer *snifal*, nikoli tudi ni imel nikakršnih intimnih odnosov z odvisnicami. Ker rezultati niso bili relevantni, so vzorce poslali v Ljubljano. *»Ti si kul z mozgom, ampak v duši, f..., ipak ti ni vseeno. Vmes je bil še praznik, tako, da se je čakanje še bolj produžilo.«* Med tem časom so ga obravnavali kot kužnega, zato ni smel obedovati z ostalimi uporabniki. Bil je na zaprtem oddelku, dobil je svoj pladenj z imenom in priimkom, njegov pribor je bil ravno tako označen. *»Deset dni. V ludnici štala, še to.«* Po desetih dneh so končno prišli negativni rezultati iz Ljubljane. Najprej je šel v jedilnico in zahteval, da mu odstranijo nalepke s pribora in pladnja. Kot sam pove, metadona ne bi smel imeti pri sebi, kar je sam dobro vedel, a je preizkušal bolnišnične uslužbenke in upal, da ga ne bodo ujeli. Zgodilo se je ravno nasprotno in v to zadrego se je spravil sam, zato tu ne more govoriti o krivičnosti.

Pripoved nadaljuje z ljubezenskimi zapleti in izkušnjami. Pri sedemindvajsetih letih je imel prvo, tako kot se sam izrazi, »bolj resno punco«. Recimo, da ji je ime Mateja. Pove, da je bil tekom njune zveze večinoma pijan. Po dveh letih sta se razšla, nato ponovno poskušala, vendar ni šlo. *»Ona je bila še vedno zame, jaz sem šel stran.«* Nadaljuje: *»Bojim se žensk, ker je toliko bolečine okoli mene, ker trpijo one, trpijo vsi, ki so okoli mene.«*

Matjaž omeni, da je pred dobrimi šestimi meseci skoraj umrl, pogovor naveže na odnose z bratom. Pove, da z bratom nikoli nista bila povezana tako, kot sta sedaj. Govori zelo zbegano, skače s teme na temo. Očitno je, da o tem težko govori. Doda še, da ima občutek, da se je v zadnjih dveh mesecih v njegovi glavi zgodil nek »klik« in da ne bo več »štale.« Sedaj je osredotočen na stvari, ki jih mora narediti, ima cilje. *»Pol leta in še nisem ta pravi. Bilo je hudo, brata sem udaril. Poškodoval sem mu bobnič, je bilo nevarno, da bodo posledice. In una dva tedna, ko sem prihajal k sebi, sem mislil, da se mi bo zmešalo. V službi se je videlo ...«* V tem obdobju se je zgodilo nekaj, kar je Matjaža spremenilo, sam ne zna razložiti, kaj je to. Med Janom in Matjažem je prišlo do fizičnega obračunavanja. Po njegovih besedah ga je brat izzival, vendar poudari, da to še vedno ne opravičuje zaušnice, ki mu jo je prisolil. Jan je bil presenečen, razočaran in žalosten hkrati. Pripovedovalec nakaže, da tega trenutka ne bo nikoli pozabil in da močno obžaluje svoje dejanje. Pravi, da ko se tega spominja, ga boli, po drugi strani pa ga ravno to motivira, da spet ne zabrede v alkoholizem. Razloži, da je do hudega spora je prišlo, ko so mu doma končno dokazali, da spet pije, našli so namreč steklenico alkohola. *»Nisem mogel več prikrivati.«* Iz tega lahko sklepam, da so razkrinkali njegove laži in manipulativnost. Ob tem sebe označi kot *»tajnega agenta«*, ki ga *»niso smeli dobiti«* pri njegovem početju. *»Potrošil sem ogromno energije, da sem prišel do alkohola. In če ti hočeš, ker hočeš, ker moraš, zato hočeš, najdeš način, čeprav ne moreš več hodit, ne moreš več nič, najdeš način.«* Torej je šlo za spletkarjenje, laganje in manipulativnost, vse to je počel le zaradi alkohola, ki je bil središče njegovega življenja. Čeprav je bil že na koncu, čisto z vsem – *»ne moreš več nič«* - je torej zmeraj našel način, kako priti do alkohola, saj je bil v vseh trenutkih zdravilo.

Pove, da se zadnjih šest mesecev veže na prejšnjih šest mesecev, ko je bila *»štala«*. Tukaj kronološko ni ravno jasen in ekspliciten. Pove, da ne ve, kako je sploh še lahko funkcioniral, saj so se mu možgani že *»raztapljali, v vsem«*. *»Imaš občutek, da se ti možgani razpadajo.«* Takrat, ne pove, kdaj, se je štirinajst dni treznil. Po njegovi pripovedi še nikoli ni bilo hujše, saj se še nikoli ni treznil toliko časa. Pove, da je bila ta kriza zanj dobra šola, zamislil se je nad svojimi dejanji. *»Vsak dan sem bil bolj trezen in vsak dan je bil slabši. Hotel sem se strezniti, a po drugi strani sem hotel une občutke*

nazaj. Ob vsem tem upam, da dejansko velja pregovor, kar te ne ubije, te okrepi.» Treznitev je bila zanj torej mučna, vendar si je vsekakor želel alkohola, saj mu ta da »une« občutke, ki so očitno vredni tega trpljenja. Menim, da s pregovorom posredno nakaže, da je veliko pretrpel in da je njegovo življenje že večkrat viselo na nitki, a se je vsakič pobral. **Sogovorec poudari, da streznitev pomeni zgolj en odstotek narejenega.** To ponazori s primerom njive in semena: *»Če ti ne boš une njive okopaval, če ne bo dežja, ne bo iz tega nič. Ni dovolj, samo zorat in hitit seme, drugo bo že samo. Rastlina bo zrastle, če jo boš negoval. Jaz sem parkrat fu... seme na dobro zemljo, samo te rastline nisem znal čuvati in je ovenela. To pomeni, da sem jaz ovenel.»* Sebe posredno ponazori kot ovenelega, kar pomeni, da je izgubil živost. Takoj zatem pove, da mu treznost omogoča, da je to, kar je in da postane, kar si želi, da lahko nadaljuje svojo pot. Ko je trezen, pravi, da je drugi človek. *»Če se strezniš, si zmagal, ma potem zmaguješ naprej, ko funkcioniraš.»* Za tiste, ki se samo streznijo in nehajo piti, pravi, da so »jezni abstinenti«.

Pogovor preusmeri na temo zdravil, ki jih trenutno jemlje. Poudari, da če ne bi jemal tablet, ki jih trenutno jemlje, bi zagotovo začel spet piti. Torej so trenutno tablete odrešilna bilka. Trenutno jemlje tablete Suboxone, ki vsebujejo brupenorfin in naloxon in so nadomestek metadona. *»Naloxon preprečuje bolešno željo po alkoholu, brupenorfin preprečuje anksioznost, ki se je pri meni pojavljala zaradi meni neznanih vzrokov.»* Pove, da so bila dolga obdobja, ko se je brez razloga počutil ujetega, bil je tesnoben. Občutke ponazori s smrtjo v družini. *»Počutil sem se, kot da bi mi nekdo od mojih umrl.»* Odkar jemlje tablete, ima prvič v življenju »čisto glavo«, iz česar sklepam, da se sedaj čustveno odziva primerno situacijam, česar prej ni zmožel. Sedaj nima nepojasnjenih, slabih občutkov. *»Nimam več tistega občutka, da bi me tiščalo v prsih.»* Poudari, da tablete nimajo negativnih stranskih učinkov (npr. povišan krvni tlak, zaspanost, utrujenost ipd.). Pravi, da jih bo jemal do konca življenja, če bo treba. Nadaljuje: *»Suboxon me ne opije, ampak mi izbriše tesnobo, ker ni razloga zanjo. Če se zapijam, tesnobo zgolj potlačim, tablete mi pomagajo, da se problemov lotim in ne bežim več pred njimi.»* Pomagajo mu pri tem, da alkohola ne uživa, poleg tega mu »izbrišejo« tesnobo. Glede na to, da jih je pripravljen »piti do konca življenja«, ima

veliko željo po ozdravitvi in se trenutno dobro počuti tako, kot je. Po drugi strani pa tesnobe ni razrešil, temveč jo je začasno zgolj zbrisal, kar ni rešitev. Sama se sprašujem, se ali je sploh možno te tablete jemati življenje oziroma ali zdravstvo to sploh dopušča.

Pove, da je pred kratkim zgladil odnose s teto in očetom. Ne pove pa nič o tem, v kakšnih odnosih je trenutno z očetom. Še do nedavnega je bil prepričan, da je njegova teta edina oseba na svetu, s katero ne bo nikoli več v stiku, pa tudi če bo, se ji bo približal le še s pištolo. Glede na radikalne izjave je bil odnos z njo več kot porušen. Med njima se je zgodil najbrž večji konflikt. Glede na to, da je v preteklosti veliko pil, bi bilo prekomerno lahko vzrok za ta konflikt. Ob pripovedovanju se je Matjaž malce razburil, morda bi temu lahko rekla, da se je ponovno postavil v vlogo žrtve.

Nadaljuje s temo o alkoholizmu. Sebe opiše kot *neklasičnega odvisnika od alkohola*. Poudari, da se nikoli ni popolnoma fizično in psihično odmaknil od drugih. *»Sem padel na dno, mislil sem, da je to konec, sem padel še nižje, pa mislil, da je konec, pa še nižje, pa je v bistvu še nižje dno. Ne vem, kdaj je dno, smrt ni dno, obstaja nekaj več.«* Tu nakaže, da je bil že velikokrat *»na dnu«*. Vsakič, ko je mislil, da je že konec, se je pobral. Obenem se sprašuje, kje je *dno*, torej kje oziroma kdaj je konec našega življenja. Po njegovem mnenju smrt ni zaključek, ker obstaja *nekaj več*. Ukvarja se z vprašanji, ki so težko razrešljiva in so povezana z eksistenco človeka. Morda se mu taka in drugačna vprašanja pojavljajo ravno zaradi večkratnega soočanja z *dnom*, ki po njegovem mnenju pravzaprav sploh ni dno.

Nadaljuje: »Včasih sem si želel, da spijem ta liter, zaspim in je mir. Mene ne bo, en čas bodo še moji trpeli, ma čez čas bodo razrešeni bremena. Čeprav me imajo ful radi, raje kot, da jim delam to, raje bi uno, raje...« Sebe označi kot breme, torej se pojmuje kot neko težavo, nadlogo, problem, ki je zgolj odveč svojcem, saj jim povzroča prevelike težave in kopico trpljenja. Zaradi tega si je velikokrat želi umreti, očitno ne toliko zaradi sebe, pač pa zato, da drugih odreši tega *»bremena«*. Iz tega lahko sklepam tudi to, da sebe nima dovolj rad. Želel si je smrti, da bi druge odrešil, torej gre tukaj za altruizem.

Pripoved nadaljuje z naslednjim retoričnim vprašanjem: *»Nekaj je na meni, ne vem, kaj, ne vem, zakaj, ne vem, zakaj me ljudje okoli mene imajo radi. Meni ne rabi nič, da se nekemu prikupim, samo normalen moram bit, pristen, pa me imajo vsi radi. In to je*

ful lahko, mi ni treba lagat, p... z alkoholizmom je vsaka laž breme, ki ga moraš nosit s sabo. Ker se zlažem danes, moram isto lagat jutri, pojutrišnjem. In veš, koliko se potem tega nabere. In potem te ujamejo in še se zvlečeš.» Sprašuje se, zakaj ga imajo ljudje radi in iz tega lahko sklepam, da je prepričan, da si ljubezni drugih ne zasluži. Ničesar ne potrebuje, da bi se nekomu prikupil, a je očitno že to zanj težko, saj ga je alkohol vedno premagal. To, da se lahko vsakič »zvleče«, mu namreč pomaga, da lahko drugim laže in jih še naprej prepričuje, da nima nikakršnih težav, ki bi bile povezane z odvisnostjo. Na tej točki lahko prepoznamo ponavljajoč vzorec manipulativnosti. **Tako za tem se označi kot »nič posebnega«.** *»Karizmatičnost, mozak, temperament, dobrosrčnost, unikum, ne vem, ne vem. Nič od tega nimam posebnega, nisem niti pameten, nisem niti toliko dobrosrčen... No, dobrosrčen sem ja, ki pušim vedno – jaz imam na primer 10 evrov, nekdo me vpraša za 5 evrov in mu bom dal, čeprav bom potem imel samo še 5 evrov v denarnici.»* **Do sebe očitno nikoli ni imel prav posebnega, oblikovanega odnosa.** Torej nima izoblikovanih čustev in mišljenja do samega sebe. Naštel je kar nekaj pozitivnih lastnosti, od katerih si je pripisal zgolj dobrosrčnost. Tu neposredno nakaže, da ima težave z negativno samopodobo.

Pove, da več kot pol leta ne pije alkohola in poudari: *»Pri meni ne obstaja, da bom spil en kozarec vina. Potem bom zbral keš, da dobim pol litra žganja, jutri sem že na vodki, naslednji teden sem že na litru in pol žganja, čez en mesec pa na urgenci.»* Sebe trenutno označi kot *zazdravljenega* in ne *pozdravljenega*. *»Nikoli se ne pozdraviš, pozdraviš se gripe.»* Tu nakaže, da ni zagotovila, da nekega dne spet ne bo pričel s pitjem glede na to, da se ni pozdravil. Posredno sporoča, da se ta pot nikoli ne konča, zmeraj lahko pride določen trenutek, dogodek, ki te potegne vase in se kronično pitje spet prične.

Pogovor ga ponovno nanese na njegove partnerske zveze. Poudari, da z nobeno od punc ne zdrži veliko časa. *»Takrat me začenja, ne morem več dajati tiste prave ljubezni, neham dajati. Na začetku dam vse od sebe, potem pa ne morem več. Neham dajat uno, veš. Uno od nje dobivam 100, jaz dajem 5. Razumeš? To ne more bit. Na začetku dam 120 in potem ne morem več. Mislim, da je za tem to, da jaz imam ful veliko željo po svobodi, ta želja po svobodi, razumeš. Commit myself, se zavzet, pa čeprav to ni zapor,*

ni to nič, ampak je še močnejša, ta vez je subtilna, je v zraku, je eterična, je recipročna. In ko tega ni, se pozna, trpiš ti, uni drugi čuti. In potem začneš drinkat, lagat.» **Ljubezen zanj pomeni zapor, še več kot zapor, povezuje jo z ujetostjo, zaprtostjo in prisilnostjo.** Partnersko zvezo označi kot eterično olje, s katerim je prepojen zrak, označi jo kot recipročnost – potrebno jo je ustrezno vračati. Uporabi izraz *subtilna*, torej jo istočasno povezuje tudi z nežnostjo in tankočutnostjo. Tu je moč opaziti ambivalenten odnos do pojma ljubezen in partnerska zveza. Ko ljubezni ne zmore več dajati, ponovno prične s pitjem in laganjem. V tem primeru ga alkohol *rešuje* pred težavami, pred ljubezensko zvezo, ki ji ne more narediti konca. Predvidevam, da zveze ne zaključí, ker ne želi prizadeti ljubljene osebe ali pa, ker bi jo vseeno rad obdržal, a se boji obveznosti. **Odgovornosti se ustraši, saj se ne zmore in ne zna navezati na določeno osebo, čemur botruje intencionalna zavrtost.** Ljubezen opisuje kot nekaj, kar je v zraku, kot nekaj, s čimer je prepojen, kar pomeni, da ljubezen prepoji njegovo celotno življenje in ne funkcionira tako, kot bi želel, ob drugi osebi izgubi svoj jaz in se težko loči od nje kot oseba. Se čuti zlitega s partnerko, kar ga morda duši in mu daje občutke ujetosti. Lahko bi rekli, da Matjaž prične s pitjem, ko se pojavijo težave, ki se mu zdijo prevelike. Ne zna se spopadati z njimi, zato jih raje potlači, kar se kasneje kaže v obliki anksioznosti, *tiščanjem v prsih* in nepojasnjeno slabo voljo in slabimi občutki. Alkohol je zanj beg pred realnim svetom, zato se zapre in sam popiva, kot pravi.

Tekom pogovora pove, da je alkohol zanj rešitev: *»Nekdo me kliče, mi sporoči, da se je zgodila katastrofa, nekdo drugi me po telefonu kliče, še večja katastrofa in jaz bom začel pit, to je rešitev. Tudi če alkohola ni v hladilniku doma, nima veze, ker če se odločim... In ko je tako, ful je folka ki bi mi pomagali preprečit.»* Poudari, da četudi bo srečal prijatelja, bo zatrjeval, da je vse v najlepšem redu, čeprav je namenjen v trgovino po alkohol in kot pravi, *»gre delat samomor«*. Tukaj je zelo jasno izražena avto agresivnost, ki se pogosto pojavlja pri odvisnosti od alkohola. Sklepam, da se pri njem pojavlja indirektno samouničevalno destruktivno vedenje. Mrevlje (1995, str. 4) navaja, da gre pri tej vrsti samodestruktivnosti za dlje časa trajajoče razpoloženje, ki se izraža v jezavosti, vznemirljivosti, razburljivosti in ravnodušnosti. Avtor ob tem še dodaja, da se v skrajni fazi ti ljudje predajo in sprijaznijo z usodo, govorijo o božji volji, kar je

opozorilni znak za samomorilne nagibe. Matjaž poudarja, da bo do alkohola bo prišel na vsak način, četudi bo trenutno brez denarja. V tem primeru mu denar predstavlja najmanjši problem, pomembno je, da pride do steklenice. To, da ne ve, kaj ga vsakič pripelje do pitja, mu predstavlja velik problem: *»Ne vem, kaj je bilo pri meni, da sem vsakič znova našel pot do alkohola in v tem je problem.«* Svojo situacijo, ko se začno ponavljati stari vedenjski vzorci, opiše kot *»velik udarec v dušo«*. *»Naenkrat se mi vse poruši (tik preden začnem piti), vse za nazaj, vse me udari, kot če bi zrušil hišo, vsa ta leta, vsa ta bolečina, solze, p..., momenti, kakšni so bili nekateri, jooooj, joooj! Ne daj, bože, nobenemu kaj takega doživet, f...! Potem začne eno za drugo, samo negativno, a ni realno.«* Iz povedanega sklepam, da preden prične s pitjem, začne doživljati hudo duševno stisko, ki je ne zna razložiti. Stare bolečine in negativni dogodki so ponovno veliko breme, s katerim se ne zna spopadati. Naenkrat se mu zazdi, da je vse porušeno. Ker si ne zna pomagati, ker ne najde vzrokov, zakaj se slabo počuti, ker ne ve, zakaj, ima občutek, da je vse porušeno, ponovno prične s pitjem. To, da ne pozna vzrokov, ki ga vsakič znova pripeljejo do alkohola, bi spet lahko bila oblika manipulacije, ki jo tudi večkrat priznava (manipulacija, prikrievanje, laganje samemu sebi). Na ta način lahko prekriva slabe občutke v zvezi s seboj. Poleg tega ima težave z negativno samopodobo, kar je seveda velik problem, saj se ljudje, ki imajo težave s samopodobo, težko soočajo s težavami in nimajo toliko moči, da bi jih prebrodili enkrat za vselej, saj ne zaupajo vase. Ob kopičenju novih težav, ki so v današnjem svetu skorajda naš vsakdan, je to še toliko težje, saj nimajo kompetenc, da bi se z njimi spopadali. Tako se stvari samo kopičijo, kmalu je lahko vsega preveč in človek lahko hitro pride do te točke, ko ne najde izhoda. *»Jaz vem, kdaj rabim pomoč, samo ne morem prosti za pomoč, ne da me je sram, ampak pač ne morem. Ne vem, zakaj. Jaz sploh ne razmišljam, odmaknem to, da potrebujem pomoč in začnem pit. Vem, da delam narobe, samo takrat so čustva jača od razuma. Čustev ne moreš nadzirati. Vem, kaj se bo zgodilo, kaj sledi pijančevanju. Od prvega dneva pitja do katastrofe ni pavze, ker s prvim požirkom se vse poruši za nazaj, vsa ta leta.«* Čustva torej vsakič znova preplavijo razum, potrebo po pomoči preprosto potlačijo. Tako je vsakič znova deležen kurative, ker je za preventivo že zdavnaj prepozno. Pravi, da je med svojimi zdravljenji poiskal pomoč največ dvakrat:

»Samo prvič, da sem prišel v Idrijo po svojih nogah, ostalo vedno na vozičku.« Pomoči morda ne poišče, saj je prepričan, da ni vreden ljubezni ljudi, ki ga obkrožajo, tako si posledično niti njihove pomoči ne zasluži. **Trenutno si pomaga z že prej omenjenimi tabletami**, ki mu po njegovih besedah pomagajo preprečiti, da bi se mu težave kopičile, tako jih skuša sproti reševati. Označi se kot alkoholika »po duši in po vsemu«. Na tej točki ponovno nakaže, da se ni popolnoma rešil odvisnosti od alkohola. Duša je v človeku, torej je tudi alkoholizem ostal nekje globoko v njem, zakoreninjen. Pove, da »beži« od alkohola s tabletami in metadonom. Pomembno mu je le to, da ne pije, četudi mora to preprečevati s tabletami. Zatrjuje, da lažje kontrolira tablete in metadon, tudi heroin (pa čeprav ga nikoli ni poskusil, je prepričan, da je to lažje kontrolirati) kot pa alkohol. Tako je spet od nečesa odvisen in vrti se v začaranem krogu. Na en način spet beži pred težavami, pa čeprav s pomočjo tablet, ki preprečujejo alkoholizem. In tukaj je paradoks vsega. Tega se očitno zaveda, saj uporabi besedo *bežati*.

Nadaljuje: »V mojem življenju ni nič moglo nadomestiti alkohola. Farmacija nikoli ne bo izumila nečesa takega, kot je alkohol, ki v potrjih prsih up budi. Napiše ti upanje.« **Alkohol opeva, opisuje ga kot nekaj pozitivnega, nenadomestljivega in odrešilnega, čeprav mu je v življenju povzročil veliko škode.** V njegovem primeru alkohol v družbi nikoli ni bil problem. **Označi se kot »solo drinkerja«.** Poleg alkohola je jemal še metadon, travo še zmeraj kadi, nekajkrat je *povlekel staff*. Pove, da ga droga nikoli ni privlačila, »ker je nelegalna in draga«. Medtem ko: »Alkohol je v Sloveniji dostopen, nihče ti ne bo dal lisice, če se napiješ in če nosiš boco s sabo. Človek se rodi, se pije, človek postane, se pije, se zaroči, se pije, se poroči, se pije, dobi otroka, se pije, otrok praznuje, se pije, človek umre, se pije. Toliko je ukoreninjeno, samo ni to krivo, to je tretjina tega. V Iraku jaz sigurno ne bi mogel bit alkoholik, ker tega tam ni.« Zaveda se, da ni samo družba kriva, da je pričel z alkoholizmom. Pove, da ima družba pri tem tretjino krivde. Ob tem pa je prepričan, da če bi bil alkohol v Sloveniji prepovedan, kot ja na primer v Iraku, ne bi pil. Nadaljuje, da se je velikokrat želel toliko napiti, da bi pozabil na vso »štalo«, pa ni šlo. V tem primeru je bila edina alternativa, da se napije,

omaga in nato zaspi. Ko se je zbudil, se je spet napil do konca, zato da je lahko ponovno zaspal, saj je to bil edini čas, ko je lahko na vse pozabil.

Pogovor ga ponovno zanese na obdobje, ki ga je preživel v psihiatrični bolnišnici.

Tam je zelo težko, kot se sam izrazi, »zdržal«. Kljub temu pa predvidevam, da ima psihiatrična bolnišnica zanj velik pomen. Med zdravljenji je tam spoznal dve ženski, eno uporabnico, eno zdravnico, s katerima je imel kasneje partnersko zvezo. Pove, da je tam spoznal tudi druge ljudi, ki so mu nekaj pomenili in pomagali. Psihiatrična bolnišnica Idrija je torej institucija, ki mu je hkrati prinesla veliko lepih in pozitivnih trenutkov, hkrati pa tudi veliko negativnega. Vsekakor je zaznamovala njegovo življenje. Pove, da v času zdravljenja lahko človek marsikaj popravi, saj si tam »v vati«. Želel je povedati, da si ta čas zaščiten, ko se vrneš domov, pa je potrebno trdo delati. *»Delati je treba na sebi, treba se je imeti rad, kar jaz nimam.«* Matjaž sebe nima rad, to je tudi najbrž eden izmed razlogov, da se je vsakič znova zatekel k alkoholu. V času bivanja v bolnišnici je delal na sebi, saj je imel zaledje. Ko je prišel domov, se je vrnil v staro okolje, pa je bilo očitno spet vse porušeno. Vrnil se je domov, kjer ni nikogar, ki bi mu alkohol branil, spet je bil sam s seboj. Nekaj časa je tako še shajal, potem pa se je začel njegov svet »rušiti«. Predvidevam, da ker ima negativno samopodobo in ker se nima rad, se ne pozdravi do konca, saj ni pripravljen vlagati vase. **Pove, da se trenutno stvari obračajo na boljše, saj se je začel ceniti, ker že nekaj časa ne pije.** Pravi, da je v zadnjem letu naredil veliko več kot kadarkoli prej. *»Človek je samemu sebi najboljši zdravnik, ampak to je treba prepoznati.«* Matjaž počasi spoznava, da mora urediti misli, če želi, da se stvari premaknejo in spremenijo. Med pogovorom še enkrat ponovi, da se v preteklosti nikoli ni imel dovolj rad. To ponazori s primerom: *»V hladilniku je en jogurt, ki je meni zelo všeč in bi ga trenutno zelo rad pojedel. Obenem vem, da je ta isti jogurt všeč tudi mojemu bratu, ki si ga trenutno ne želi. Vseeno ga ne bom pojedel, čeprav bi mi zelo sedel. Čeprav bi jutri lahko šel v trgovino in kupil novega. Odrekam se, čeprav je meni dobro, pustim drugim. Po eni strani mi je potem žal, ker nisem izpolnil svoje potrebe, želje.«* Pri sogovorniku se očitno pojavlja neka vrsta zavrtosti, ker se raje odreče stvarjem in v tem primeru jogurt pusti bratu, ki si ga trenutno ne želi. Sam ostane brez jogurta, ki bi ga zelo rad pojedel. Tako njegove potrebe ostanejo

neizpolnjene, zaradi česar je po eni strani frustriran. Svojih potreb ne postavlja na prvo mesto. Pove, da mu počasi to le uspeva. Poudari, da če sebe nimamo radi, ne moremo imeti radi drugih. Veliko mu pomaga tudi služba, ker vem da s tem služi denar, da je koristen. **»Jaz delam zato, da živim, ne živim, da delam.«** Kot je iz pogovora razvidno, si Matjaž ureja življenje. Vzpostavlja pozitiven odnos do sebe in drugih. Lahko rečem, da ima vizijo in cilje. Želi si popraviti odnose z očetom in teto. Z bratom se sedaj razumeta veliko boljše, čeprav je brat po njegovih besedah še nekoliko *distanciran*, saj je izgubil zaupanje vanj. Tudi ta odnos želi izboljšati, trudi se, da ga ohranja in da brata več ne razočara. **Matjaž se ukvarja z vprašanji, kaj je do sedaj naredil, kaj bi lahko, kdo je.** Ima na nek način identitetno krizo. Veliko vprašanj je ostalo nerazčiščenih. *»Zdaj imam štirideset let in po vsem ne vem, ali sem dober ali slab, zmagovalec ali poraženec. Ne poznam nobenega, ki bi doživel toliko vzponov in padcev, kot sem jih jaz.«* Po eni strani se zdi ponosen na to, da se je vsakič znova uspel pobrati, po drugi strani pa obžaluje to, da v življenju ni storil stvari, ki bi jih lahko. Sedaj mu je veliko lažje, saj se mu po njegovih besedah ni treba več lagati. Še enkrat ponovi, da se njegova samopodoba krepi. Pred leti se niti v ogledalo ni pogledal: *»Počesal sem se po filingu, ker nisem mogel svoje face videt, toliko se nisem mogel prenest.«* Bil je v neskladju s samim seboj. Lahko bi rekla, da se je na nek način preziral, počutil se je manjvrednega, do sebe je vzdrževal izrazito negativen odnos.

Pove, da vprašanja »kdo sem jaz« do danes še ni razrešil. Ve samo, da je dober srčen. Pove, da raje daje, kot pa sprejema in razveseli ga, ko nekomu nekaj podari in v očeh obdarjenca začuti srečo. Sam težko sprejema najbrž zato, ker se za enkrat še ne ceni dovolj. Tekom pripovedovanja je velikokrat ponovil, da je svojim sorodnikom naredil veliko škode. Najbrž je to tudi eden izmed razlogov, zakaj težko sprejema, ker je prepričan, da si po vsem tem ne zasluži biti obdarjen.

Nato nadaljuje: »Ful špilov se ne spomnim, ful žurov se ne spomnim, ful lepih trenutkov, ful prvih poljubov s puncami se ne spomnim.« Ob tem ga pogovor ponovno zanese na bivšo punco Andrejo. Zdravnica, ki se je, po njegovih besedah, zaljubila vanj do nezavesti, medtem ko je on propadal. Sprašuje se, kaj je sploh počela z njim, odgovor najde v *»prokleti moči«*, ki je v njem. Za vsak odnos, ki ga je imel s komerkoli,

meni, da si ga ni zaslužil. Po njegove mnenju ga imajo bližnji in prijatelji »preveč radi«. Za tem spet tiči njegova negativna samopodoba in različna obžalovanja. Poudari, da mu je Andreja veliko dala, pripravljena mu je bila pomagati in ga reševati. Pravi, da je bila edina oseba, ki ga je razumela. **Nato poudari, da mu sedaj ni žal za vse, kar je popil, obžaluje to, da ni storil tistega, »kar bi vsak normalen človek naredil«.** »Poskrbel bi za hišo, poskrbel bi za mamo, očeta in brata.« Doda, da bi ob tem bilo vse v najlepšem redu in vsi bi se imeli radi. Opiše se kot osebo, »ki zna spraviti ljudi skupaj, da se imajo radi«. Iz tega je razvidno, da del krivde, da je družina razbita, pripisuje tudi sebi. Če ne bi popival, bi poskrbel za hišo in odnose. Čuti se torej odgovornega za odnose v družini in meni, da če bi bil vsa ta leta trezen, ne bi prišlo do sporov, vsaj do tako hudih ne.

Svojo pripoved otožno sklene ob tem, ko se ponovno spomni, da ni dosegel določenih stvari, ki bi jih sicer lahko. Omeni tudi nedokončano višjo šolo: »Uffffff, končal bi faks kot iz p..., sem imel na strojništvu povprečje 9 oz 9,5.«

17 ODGOVORI NA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Tabela 17.1 Odgovori na raziskovalna vprašanja

Odnosi z očetom	Obtoževanje, ambivalenca, izrazita kritičnost, nezaupanje.
Odnos do matere	Navezanost, pomoč, postavlja jo v vlogo žrtve.
Prevladujoči družinski odnosi	Izkrivljena komunikacija, porušeni odnosi, materialna stiska – dejavniki tveganja.
Odnos do sebe	Negativen odnos do sebe, negativna samopodoba, avto agresija.
Pomen psihiatrične bolnišnice	Tako pozitiven, kot negativen pomen.
Ponavljajoči vzorci vedenja, poleg odvisnosti	Drugi so krivi za vse, kar je sam storil narobe, igranje žrtve, manipulacije.
Odnos do partnerstva in ljubezni	Intencionalna zavrtost – ne zmore se navezati.
Spoprijemanje z življenjskimi izzivi	Težave potlači in prične s pitjem alkohola, trenutno si pomaga s tabletami.
Zakaj se vsakič znova zateka k alkoholizmu?	Tega ne zna razložiti. Sklicuje se na gene in družbo. Ob težavah prične s pitjem.
Ali je bilo pitje že od nekdaj prisotno v družini?	Matjažev dedek je pretirano užival alkoholne pijače.
Varovalni dejavniki	Urejeni odnosi z družino, služba, krepitev samopodobe.
Dejavniki tveganja	Bežanje pred alkoholom s pomočjo tablet in marihuane, ne prevzema odgovornosti za svoja ravnanja.

17.1 Interpretacija tabele

Kako lahko opišemo odnos do očeta? Na podlagi povedanega lahko sedaj sklenem, da so se sogovorčeve težave pričele že v otroštvu, ko se je zapletlo pri identifikaciji z očetom: *»Tako smo z očetom bili in nismo bili v stikih.«* Do očeta ima ambivalenten odnos, po eni strani je moč začutiti neko ljubezen, po drugi strani pa ga neprestano obtožuje. Obtoževanje bi lahko pomenilo tudi masko, za katero se skriva želja po pristnem odnosu z očetom. Prepričan je, da je ravno oče kriv za razpad njihove družine, za slabe življenjske in materialne razmere, za slabe odnose v družini nasploh: *»Lažje bi prenesel moje otroštvo, da bi bil moj oče pijanec in me tepel, razumeš in uno, me ubijal fizično, nego da me ubija psihično, cel lajf.«* Ob njem se nikoli ni počutil varnega: *»Enkrat smo se z očetom zmenili, da bom delal za keš. Pomagal sem mu delat na strehah, ni me zaščitil, lahko bi padel s strehe.«* Krivdo lahko na očeta vali, ker se sam ne zmore soočiti z lastnim neuspehom. Pa naj bo oče še tako slab, lahko ugotovimo, da mu je v času odvajanja od alkohola kar nekajkrat pomagal. Doma so živeli v veliki stiski, čeprav je bilo dovolj denarja. Pri odnosu z očetom gre za ponavljajoče vzorce kritičnosti, obtoževanja, resignacije in sarkastičnosti.

Kako lahko opišemo odnos do matere? Tekom pripovedovanja matere ne omenja veliko, oče je tisti grešni kozel: *»Je govoril pred vsemi, da mi nismo njegovi otroci, ker mama nas kao vara, kjerkoli, kadarkoli, komurkoli.«* Ščiti jo pred očetom, saj je bila po njegovem prepričanju vedno žrtev: *»Mama pa je itak bila žrtev«* Zdi se, da ima z materjo prav poseben odnos. Oče je bil veliko odsoten, zato se je Matjaž navezal zgolj na mamo. Sedaj je odrasel in še vedno živi pri njej. Da je ostal pri njej, je morda lahko kriva finančna stiska ali močna navezanost in občutek dolžnosti, da ji mora pomagati, ker jih je oče zapustil.

Kako lahko opišemo in razumemo prevladujoče družinske vzorce? Doma so bili odnosi porušeni, živeli so v hudi stiski, tako materialni in duhovni, kar sam poimenuje *beda*: *»Moj stari je delal v Luki, popoldan je fušal in si nabral ful kapitala. Ker pa je treba keš imet viden, ga je samo spravljal na kup. In ga gledaš, ga vidiš in šteješ. To je namesto, da bi popravili hišo, imeli ogrevanje, kopalnico, toplo vodo, imeli stranišče, imeli vrt.«* Po njegovi pripovedi se starši doma niso pogovarjali, tako tudi otroci niso

dobili primernih vzorcev za komunikacijo in razreševanje konfliktov: *»Mi s starši nikoli nismo šli skupaj na počitnice, nismo debatirali, nismo skupaj jedli kosila. Ker ko je oče hotel kaj povedat materi, je povedal meni, da sem to posredoval njej.«* Iz tega lahko sklepam, da je to tudi eden izmed razlogov, zakaj Matjaž še danes nima »razčiščenih« odnosov s teto in očetom. Prostega časa družina ni namenjala skupnim trenutkom (počitnice, izleti). Oče ju je z bratom zapustil še v najstniških letih. Svoje življenje in skupno hišo enači s pojmom *štala*, kar pomeni, da je njegovo življenje neurejeno, umazano in temačno. Slabe družinske razmere so velik dejavnik tveganja.

Kakšen odnos vzpostavlja do sebe? Razvidno je, da do sebe nikoli ni imel razvitega pozitivnega odnosa, torej pozitivnih čustev in mišljenja: *»Karizmatičnost, mozak, temperament, dobrosrčnost, unikum, ne vem, ne vem. Nič od tega nimam posebnega, nisem niti pameten, nisem niti toliko dobrosrčen.«* Temu je zagotovo botroval nezdrav odnos z očetom in slaba identifikacija z njim v času otroštva. *»Delati je treba na sebi, treba se je imeti rad, kar jaz nimam.«*

Tekom svojih zdravljenj in odvisnosti se je močno zavedal, da njegovo početje nikamor ne vodi. *»Jaz vem, kdaj rabim pomoč, samo ne morem prosit za pomoč, ne da me je sram, ampak pač ne morem. Ne vem, zakaj. Jaz sploh ne razmišljam, odmaknem to, da potrebujem pomoč in začnem pit. Vem, da delam narobe, samo takrat so čustva jača od razuma. Čustev ne moreš nadzirati. Vem, kaj se bo zgodilo, kaj sledi pijančevanju. Od prvega dneva pitja do katastrofe ni pavze, ker s prvim požirkom se vse poruši za nazaj, vsa ta leta.«* Čeprav se zaveda, da potrebuje pomoč, ne ukrepa, vsakič znova ga premagajo čustva in poseže po alkoholu. Jasno je, da ima negativno samopodobo, saj sam pove, da sebe nima rad: *»Počesal sem se po filingu, ker nisem mogel videt svoje face, toliko se nisem mogel prenest.«* Ker se nima rad, je to lahko eden izmed vzrokov, zakaj se je vsakič znova vračal k alkoholu, saj ni bil pripravljen narediti česa dobrega zase.

Kakšen je zanj pomen psihiatrične bolnišnice? V njej je preživel veliko časa in ima ta zanj poseben pomen. Tam je namreč spoznal dve dekleti, s katerima se je kasneje zapletel v razmerje, in še nekaj uporabnikov, ki so nanj naredili velik vtis: *»Ona je bila tam na praktičnem usposabljanju. Že takoj tam se je med nami začelo nekaj plest.«*

Spoznal sem jo takoj prvi dan, ko sem prišel na zdravljenje.« Poleg tega je v bolnišnici doživel veliko, kot sam pravi, nepravilnosti: »Ko te prizadene čustvo, ki te najbolj boli, torej nepravilnost.«

Kateri so ponavljajoči vzorci vedenja poleg odvisnosti? Gre za postavljanje v vlogo žrtve. Prepričan je, da se mu je med zdravljenji godila velika krivica: *»Meni skoraj dva meseca nobeden ni verjel. In potem pride ta pravica.«* Moč je zaznati tudi manipulativnost in prikrite igrice, s katerimi je skušal okolico prepričevati v nasprotno od dejanskega: *»Potrošil sem ogromno energije, da sem prišel do alkohola. In če ti hočeš, ker hočeš, ker moraš, zato hočeš, najdeš način, čeprav ne moreš več hoditi, ne moreš več nič, najdeš način.«* Oba vzorca se pojavljata skozi celotno pripoved.

Kakšen odnos vzpostavlja do partnerstva in ljubezni? Vsa dosedanja ljubezenska razmerja so bila obsojena na razpad, saj z nobeno od deklet ni zdržal več kot dve leti: *»Jaz se bojim obvezat, po mojem.«* Do ljubezni ima ambivalenten odnos, po eni strani to zanj pomeni zapor, konec svobode, po drugi strani pa nekaj, s čimer smo prepojeni, opisuje jo kot subtilno. Pravi, da po določenem času ljubezni ne zmore več dajati. Lahko bi rekla, da gre za intencionalno zavrtost, saj se ni sposoben navezati na človeka. Ostaja torej odtujen, ljudje okoli njega zanj nimajo neke večje privlačne vrednosti. Boji se odgovornosti, ker se ne zna in ne zmore navezati.

Kako lahko opišemo in razumemo njegove vzorce spoprijemanja z življenjskimi izzivi? Alkoholizem se pojavi vsakič, ko nastopijo težave. *»Naenkrat se mi vse poruši (tik preden začnem piti), vse za nazaj, vse me udari, kot če bi zrušil hišo, vsa ta leta, vsa ta bolečina, solze, p..., momenti kakšni so bili nekateri, jooooj, joooj! Ne daj bože, nobenemu kaj takega doživeti, f...! Potem začne eno za drugo, samo negativno, a ni realno.«* Tukaj se pokaže **biografski vzorec, ki dominira skozi celotno zgodbo**. Alkohol je zanj odrešilna bilka, beg pred realnostjo, s katero se težko spopada. Gre za ponavljajoč vzorec, saj se je zaradi odvisnosti od alkohola zdravil kar osemkrat. Težav ne zna reševati, saj ima negativno samopodobo, slabe komunikacijske veščine in pa sposobnost razreševanja težav, kar za seboj potegne občutke nemoči. Preden poseže po alkoholu, občuti močno duševno stisko. Večkrat je omenil, da si je želel večno

zaspati, v čemer se kaže avto agresivnost: *»Včasih sem si želel, da spijem ta liter, zaspim in je mir.«*

Zakaj se vsakič znova zateka k alkoholu? Sam ne razume, kaj ga je vsakič znova privedlo do alkohola: *»Ne vem, kaj je bilo pri meni, da sem vsakič znova našel pot do alkohola. In v tem je problem.«* V zgodbi se nekajkrat sklicuje na gene, češ da je tudi njegov dedek pil, in pa na družbo, v kateri je alkohol lahko dostopen: *»Alkohol je v Sloveniji dostopen, nihče ti ne bo dal lisice, če se napiješ in če nosiš boco s sabo.«* Pravi, da je to v njegovi duši, alkohol opeva in pravi, da *»v potrlih prsih up budi«*. Poudari, da ni pozdravljen, ampak *»zazdravljen«*, kar posredno pomeni, da ni garancije, da se nekoč ne bo ponovno zatekel k alkoholizmu.

Njegovo celotno življenje je beg pred težavami. Z alkoholom si blaži težave pri ljubezenskih odnosih, pri izgubah ljubljenih oseb, pri različnih nerazrešenih konfliktih in odnosih: *»Nekdo me kliče, mi sporoči, da se je zgodila katastrofa, nekdo drugi me po telefonu kliče, še večja katastrofa, in jaz bom začel pit, to je rešitev. Tudi če alkohola ni v hladilniku doma, nima veze, ker če se odločim... In, ko je tako, ful je folka, ki bi mi pomagali prepričati.«* Trenutno beži pred alkoholom s pomočjo tablet. Vrti se v začaranem krogu. Sam težav ne zna reševati, zato potrebuje substance, ki mu pomenijo najbolj optimalno rešitev. Ob vsem tem se spopada z občutki tesnobe, ki jih ne zna umestiti, ne zna jim pripisati vzroka. Alkohol je bil nekoč idealna rešitev, saj je zbrisal slabe občutke in narisal upanje. Kljub vsemu težav, ki se mu kopičijo, nikoli ne razreši, jih zgolj utiša, pomiri in zbriše s pomočjo raznih substanc.

Ali je bilo pitje alkohola že od nekdanj prisotno v družini? Da, alkohol je bil prisoten v družini: *»Meni je že v genih, kot moj nono, ker sva ista, res.«*

Kateri varovalni dejavniki so trenutno prisotni v njegovem življenju? Pred kratkim je začel urejati in sestavljati porušene odnose z bratom, očetom in teto, kar je znak, da so se stvari začele premikati v pravo smer. Poudari, da se ima danes raje, kot se je imel nekoč, kar tudi pomeni velik napredek: *»Človek je samemu sebi najboljši zdravnik, ampak to je treba prepoznati.«* Zaradi službe so počuti koristnega: *»Jaz delam zato, da živim, ne živim, da delam.«* Pred alkoholom se brani s pomočjo tablet: *»Suboxon me ne*

opije, ampak mi izbriše tesnobo, ker ni razloga zanjo. Če se zapijam, tesnobo zgolj potlačim, tablete mi pomagajo, da se problemov lotim in ne bežim več pred njimi.»

Katere dejavnike tveganja lahko identificiramo? Zaveda se lastnih negativnih dejanj, ob tem pa se še vedno sklicuje na druge, oče je v večini glavni krivec za vse, doktorji so mu povzročili veliko škode in krivice tekom zdravljenj in geni so tudi prispevali k njegovemu pitju: *»Meni je že v genih, kot moj nono, ker sva ista, res.«* To pomeni, da ni pripravljen prevzemati odgovornosti za svoja ravnanja. Alkohol mu je tudi povzročil veliko zdravstvenih težav, nekatere med njimi so celo neodpravljljive, pa vendarle do njega ne zavzema tako negativnega stališča. Obenem se zaveda, da mu škodi, ga hkrati hvali, češ da je to super substanca, ki tako rekoč zbriše vse težave, tesnobo: *»V mojem življenju ni nič moglo nadomestiti alkohola. Farmacija nikoli ne bo izumila nečesa takega, kot je alkohol, ki v potrlih prsih up budi. Napiše ti upanje.«* Glede na to, da ga tako opeva, obstaja nevarnost, da bo ob naslednjih večjih težavah ponovno začel uživati škodljive substance. Ob tem ne smemo spregledati, da je trenutno odvisen od tablet in kadi marihuano. Torej nujno potrebuje določene substance, da lahko funkcionira ter se spopada z življenjem in življenjskimi izzivi.

IV. SKLEPNE MISLI

Živimo v svetu, v katerem je prisotna cela paleta raznovrstnih odvisnosti. Od zasvojenosti s televizijo in socialnimi omrežji do zasvojenosti s prepovedanimi drogami in različnimi opojnimi substancami, med katerimi je tudi alkohol. Na skoraj vsakem koraku nas spremljajo težave, zapleti in ovire, s katerimi se vsak posameznik spopada na svoj način. Pri tem nekateri rabijo sprotno in konstruktivno reševanje, spet drugi pa se zatekajo k različnim opojnim substancam, ki težave navidezno in trenutno izbrišejo. Ljudje odraščamo v različnih okoljih. Nekateri so doma imeli urejene družinske razmere, kar pomeni veliko prednost pri razvoju spretnosti, šolanju, spodbujanju, občutkov varnosti in ljubezni. Pri tistih, kjer se je že zgodaj zapletlo, v mislih imam zlorabe, travmatične izkušnje, nerazrešene identifikacije z roditejem nasprotnega spola, težke življenjske razmere nasploh, pa obstaja velika možnost, da bodo imeli velike težave pri soočanju z življenjskimi težavami. Slabe spomine bodo lahko skušali

utapljati npr. v alkoholu. A to je zgolj hipotetično, saj je veliko odvisno tudi od posameznikove osebnosti. Nihče nam namreč ne more zagotoviti, da se pri nekom, ki je imel nemoten razvoj, ne bo razvila določena vrsta zasvojenosti. Današnja družba od nas zahteva neprestano dokazovanje, če želimo obstati, konkurenčni boj. Nekateri se s tem težko spopadajo, ker enostavno nimajo kompetenc, denarja ali energije in se tako zatekajo k opojnim substancam.

V diplomskem delu sem pisala o alkoholizmu, ki je zelo kompleksen pojav. Vzrokov, zakaj nekdo postane odvisen od alkohola, je veliko. Nekaj k temu prispeva dednost, življenjske razmere in težave, ki so neizogibne, in pa tudi družba. V Sloveniji je alkohol lahko dostopen čisto vsem, žal ponekod tudi mladoletnim, kar je zagotovo velik dejavnik tveganja, da bo nekomu pitje zelo zgodaj prišlo v navado. Vsekakor pa ne gre pripisovati vzrokov samo enemu dejavniku, saj gre za kar širok spekter dejavnikov. Zaradi omejenosti strani sem skušala zajeti bistvo. Predstavila sem vzroke in razumevanje vzrokov za nastanek alkoholizma, opisala sem nekaj telesnih in duševnih znakov zasvojenosti (tiste, ki so se najbolj pojavljale pri mojem intervjuvancu), tesnobo kot možen vzrok zasvojenosti, osebnost alkoholika, obrambne mehanizme, ki se ob tem pojavijo, in pa odvisnost kot umik od pravega odnosa in odvisnost kot psevdo-religiozni obred. Ti dve obliki odvisnosti ocenjujem kot najbolj povezani s primerom, ki je opisan v empiričnem delu. Omenila sem tudi kompulzivni mehanizem ponavljanja; čeprav je le posredno povezan z alkoholizmom, ga je možno zaznati pri analizi življenjske zgodbe.

15 LITERATURA

Albreht, T. (2011). Alkohol kot eden ključnih javnozdravstvenih problemov – od zavedanja njegove pomembnosti do pravih poti rešitve. *Zdravniški vestnik*, 80 (4), 227-229.

Dular, K. (2012). Dinamika in funkcioniranje družine kot dejavnika tveganja za razvoj odvisnosti od psihoaktivnih snovi. *Socialna pedagogika*, 16 (3), 249-281.

Gostečnik, C. (1997). *Človek v začaranem krogu: operativni mehanizem pri kompulzivnem ponavljanju: psihološko-antropološki in teološki vidik medosebnih interakcij*. Ljubljana, Frančiškanski družinski enter: Planprint.

Hudolin, V. (1987). *Alkoholizam: Stil života alkoholičara*. Zagreb: Školska knjiga.

Hudolin, V. (1986). *Obiteljsko liječenje*. Zagreb: Školska knjiga.

Hudolin, V. in Rugelj, J. (1971). *Kaj je alkoholizem*. Ljubljana: Republiški odbor Rdečega križa Slovenije: Koordinacijski odbor SRS za boj proti alkoholizmu.

Jerebic, D. in Jerebic S. (2011). Odvisnost kot oblika malikovanja. *Bogoslovni vestnik*, 71 (2), 279-292. Pridobljeno s: <http://www.teof.uni-lj.si/uploads/File/BV/BV-71-2-Jerebic.pdf>

Lasič, M. (2008). Pravi Kranjec pije za zdravje! *Glasilo zdravniške zbornice Slovenije*, 17 (4), 46-48. Pridobljeno s: <http://www.zdravniskazbornica.si/admin/categories/magazines/pdf/ISIS-2008-04.pdf#page=36>

Može, A. (2007). *Odvisnost od alkohola: razvoj in zdravljenje*. Idrija: Bogataj.

Mrevlje, V., G. (1995). Avtoagresivno vedenje – oblike, značilnosti in psihodinamika. *Obzornik zdravstvene nege*, 29 (1/2), 3-7.

Noelke, E. (1999). Rekonstruktivna hermenevitična analiza biografij v socialno pedagoškem delu. *Socialna pedagogika*, 3 (4), 425-444.

- Prijatelj, A. (1992). *Pijem, torej sem?* Novo mesto: Dolenjska založba.
- Perko, A. (2006). *Samopodoba ljudi v stiski*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Perko, A. (2013). *Pijan od življenja*. Ljubljana: Mladinska knjiga
- Razboršek, V. in Krištof, M. (2005). *Kaj vem o alkoholizmu in drugih boleznih zasvojenosti*. Ljubljana: Škofijska Karitas Ljubljana.
- Ramovš, J. (1997). *Slovar socialno alkohološkega izrazja*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka
- Rugelj, J. (2000). *Pot samouresničevanja*. Ljubljana: Slovensko društvo terapevtov za alkoholizem, druge odvisnosti in pomoč ljudem v stiski.
- Rus - Makovec, M. (1994). Dejavniki, ki vplivajo na proces zdravljenja sindroma odvisnosti od alkohola. *Psihološka obzorja*, 3 (1), 65-80.
- Perko, A. (2008). *Družina na križpotju: sodoben pristop k urejanju ljudi v stiski*. Ljubljana: Umco: Zavod Mitikas.
- Perko, A. (2006). *Samopodoba ljudi v stiski*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Strajnar, J. (brez letnice). Sociološki in psihološki dejavniki, ki preprečujejo zdravljenje alkoholizma. *Obzornik zdravstvene nege*, 12 (5), 257-265. Pridobljeno s: http://www.obzornikzdravstvenenege.si/Celoten_clanek.aspx?ID=7d6b4d9b-1569-401f-89e6-78552fc2e74f.
- Židanik, M. (2007). *Sindrom odvisnosti od alkohola*. Maribor: Dispanzer za zdravljenje alkoholizma in drugih odvisnosti: Zdravstveni dom dr. Adolfa Drolca.